

กระบวนการสร้างคุณค่าสาธารณะของนวัตกรรมโครงการบริหารจัดการ ป่าชุมชนหมู่บ้านหนองห้าย องค์การบริหารส่วนตำบลช่วงเปา อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่¹

ดาริน ดำแดง² อุบล ยะไวยุทธวิชัย³ และพจนา พิษิตปัจจา⁴

Received: April 5, 2019

Revised: August 6, 2019

Accepted: August 26, 2019

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษากระบวนการสร้างร่วมมือคุณค่าสาธารณะในนวัตกรรมโครงการบริหารจัดการป่าชุมชนหมู่บ้านหนองห้าย 2) เพื่อศึกษาบทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการสร้างคุณค่าสาธารณะของนวัตกรรมโครงการบริหารจัดการป่าชุมชนหมู่บ้านหนองห้าย การศึกษาในครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลโดยวิธีการบอกต่อ (Snowball Sampling) ซึ่งมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษาจำนวน 30 คน ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้แทนหน่วยงาน ภาคประชาชน ภาคเอกชนและคณะกรรมการป่าชุมชน โดยผู้ศึกษาได้ใช้เกณฑ์การคัดเลือกการสุ่มตัวอย่างแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็นทางสถิติ (Non-Probability Sampling) โดยใช้วิธีเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย คือ การศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Document study) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และการสังเกตการณ์ (Observation) สำหรับผลการวิจัยพบว่า ภายในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านหนองห้ายโดยมีการบูรณาการความร่วมมือเพื่อร่วมสร้างคุณค่าสาธารณะผ่าน 4 ขั้นตอน คือ 1) การร่วมประสบการณ์ 2) การร่วมกันกำหนดรูปแบบการทำงานร่วมกัน

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง กระบวนการสร้างคุณค่าสาธารณะของนวัตกรรมโครงการบริหารจัดการป่าชุมชนหมู่บ้านหนองห้าย องค์การบริหารส่วนตำบลช่วงเปา อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ตามหลักสูตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

² คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 50200
อีเมล: darin1668@gmail.com

³ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ 50180
อีเมล: ubon.donkaew@gmail.com

⁴ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 50200
อีเมล: pojjana.p@cmu.ac.th

3) การกำหนดทางเลือกในการดำเนินการ และ 4) การดำเนินกิจกรรมการพัฒนาาร่วมกัน โดย ทั้ง 4 ขั้นตอนมีความร่วมมือของหลายภาคส่วนในพื้นที่ ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชนและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมดำเนินการในพื้นที่ป่าชุมชน

คำสำคัญ กระบวนการสร้าง, คุณค่าสาธารณะ, นวัตกรรม

Public Value Creation Process of Innovation Community
Forest Management Project Nonghai Village,
Khuangpao Subdistrict Administrative Organization,
Chomthong District, Chiang Mai Province
Darin Damdeang⁵ Ubon Yawainawichai⁶ and Pojjana Pichitpajja⁷

Abstract

The research aims to 1) investigate the public value creation process of innovation community forest management project in Nonghai village and 2) study the roles of the involved parties that help to develop public value creation process of innovation through community forest management project in Nonghai village. The snowball sampling technique was applied in this qualitative research. Thirty subjects comprising of local people, community leaders, government officers and civilians, were randomly selected by non-probability sampling and purposive sampling techniques. Data was collected through document study, semi-structured interviews, and observations. The results show that the integrated collaboration between all parties was formed as the public value creation process into 4 stages: 1) co-experience, 2) co-define, 3) co-elevation, and 4) co-development.

Keywords Creation Process, Public Value, Innovation

⁵ Faculty of Political Science and Public Administration, Chiang Mai University, Chiang Mai 50200. E-mail: darin1668@gmail.com

⁶ Donkaew Subdistrict Administrative Organization, Mae Rim, Chiang Mai 50180. E-mail: ubon.donkaew@gmail.com

⁷ Faculty of Political Science and Public Administration, Chiang Mai University, Chiang Mai 50200. E-mail: pojjana.p@cmu.ac.th

1. บทนำ

จากสถานการณ์ที่ผ่านมาประเทศไทยมุ่งเน้นการพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยมีเป้าประสงค์เพื่อการพัฒนาขีดความสามารถทางเศรษฐกิจ ดังจะเห็นได้จากการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นเครื่องมือในการกำหนดทิศทางในการแก้ไขปัญหา ทั้งนี้ จะเห็นได้จากการประกาศใช้แผนในฉบับที่ 1-5 มีการมุ่งเน้นพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสังคม ผลจากการกำหนดนโยบายส่งผลให้เห็นว่าป่าไม้ซึ่งเป็นทรัพยากรหลักที่สำคัญต่อประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจ ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน อีกทั้งยังเป็นแหล่งผลิตน้ำ และก๊าซต่างๆ ลดลง ทำให้ขาดความสมดุลของระบบนิเวศลดลงเป็นอย่างมาก (พรเทพ ศรีธนาธร, 2553) เดิมในอดีตประเทศไทยมีพื้นที่ป่าไม้มีมากกว่า ร้อยละ 50 ของประเทศ ดังจะเห็นได้จากสถิติการลดลงของทรัพยากรป่าไม้ผนวกกับการเกิดขึ้นของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ตามตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 สถิติการลดลงของทรัพยากรป่าไม้กับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 1-11

	ปี								
	2504	2516	2521	2534	2538	2543	2547	2551	2557
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (ฉบับที่)	1	3	4	6	7	8	9	10	11
พื้นที่ป่าไม้คงเหลือ(ร้อยละ)	53.32	43.21	34.15	26.64	25.62	33.15	32.66	33.44	31.62

ที่มา: ศูนย์สารสนเทศ สำนักแผนงานและสารสนเทศกรมป่าไม้ (2560)

ทั้งนี้ สาเหตุของการลดลงของป่าไม้อันเนื่องจากการพัฒนาประเทศโดยการสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ได้มีการนำเอาทรัพยากรป่าไม้ที่มีอยู่มาใช้อย่างมากภายนอกนี้ ยังมีการแสวงหาผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่โดยไม่คำนึงถึงขีดจำกัดกอบปรักการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรที่เพิ่มสูงขึ้นก่อให้เกิดการขยายตัวของเมืองมากขึ้น ปัญหาของการไม่มีพื้นที่ป่าไม้ทำให้ระบบนิเวศเสื่อมโทรมลงเป็นอย่างมาก

สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจึงมีการเพิ่มหมวดของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ฉบับที่ 6 โดยมีการกำหนดอัตราการเพิ่มขึ้นของจำนวนพื้นที่ป่าไม้ เพื่อเป็นการฟื้นฟูพื้นที่ป่าไม้ที่ถูกทำลาย ภายหลังจากการออกนโยบายมากกลับไม่เป็นผลเนื่องจากประชาชนมีความต้องการ

ใช้พื้นที่ป่าไม้ในการทำพื้นที่เกษตรกรรม จึงทำให้มีการกำหนดแนวทางการฟื้นฟูพื้นที่ป่าไม้โดยอาศัยการบูรณาการร่วมกันในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ฉบับที่ 7 เป็นต้นมา กล่าวคือการเปิดโอกาสให้ส่วนราชการและผู้นำในระดับท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผน นอกจากนี้ ยังให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ เพื่อสนับสนุนประชาชนให้มีอำนาจตามกฎหมายในการมีส่วนร่วมปลูกฝัง ปกป้อง รักษาและใช้ประโยชน์โดยชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2535)

นอกจากนี้ แผนพัฒนาฉบับที่ 8-10 เป็นการมุ่งเน้นถึงการเร่งฟื้นฟูพร้อมทั้งอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและป้องกันสภาวะสิ่งแวดล้อมในเมืองและชนบท ด้วยการสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเพื่อความยั่งยืน สืบเนื่องมาถึงแผนพัฒนาฉบับที่ 11 มุ่งเน้นการให้ความสำคัญในด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูดูแลรากฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ควบคู่กับการตระหนักถึงคุณค่าสร้างความเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำและลดความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร (สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555)

องค์การบริหารส่วนตำบลช่วงเปาได้รับการจัดตั้งจากสภาตำบลช่วงเปาเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลตามประกาศกระทรวงมหาดไทยมาตรา 90 แห่งพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล เมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2538 ตำบลช่วงเปาเป็นตำบลหนึ่งของอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ (องค์การบริหารส่วนตำบลช่วงเปา, 2559) นอกจากนี้ ยังเป็นองค์การที่อยู่ภายใต้พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ที่มีอำนาจหน้าที่ในการให้บริการสาธารณะด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนั้น จึงมีการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่โดยใช้รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือในวัตรกรรมโครงการบริหารจัดการป่าชุมชนหมู่บ้านหนองห่าย

จุดเริ่มต้นของการบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านหนองห่ายเกิดขึ้นเมื่อปีพ.ศ. 2537 โดยการรวมตัวของผู้นำชุมชน และชาวบ้านจำนวนหนึ่ง เพื่อที่จัดการปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าและการตัดไม้ทำลายป่าในพื้นที่บ้านหนองห่าย จนทำให้เกิดผลกระทบในวงกว้าง เช่น การเกิดอุทกภัย ปัญหากล้งการรวมตัวของกลุ่มแกนนำในครั้งนั้นไม่ประสบผลสำเร็จเนื่องจากไม่ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านผู้บุกรุกพื้นที่ป่ายังคงบุกรุกป่าเพิ่มขึ้นจนรุกล้ำเข้าไปอาณาเขตป่าสงวนแห่งชาติจอมทอง ถึงแม้ว่ามีพระราชบัญญัติควบคุมป่าสงวนแห่งชาติ มีการตรากฎหมายจับผู้บุกรุกก็ไม่ได้เป็นที่เกรงกลัวต่อชาวบ้านในพื้นที่ เพราะชาวบ้านในพื้นที่ต้องอาศัยของป่าในการดำรงชีพและที่อยู่อาศัยการทำเกษตรกรรมเพื่อหารายได้ ภายหลังจากการหมดวาระของผู้นำคนเดิมลงไปปัญหาของการบุกรุกทำลายป่ายังคงไม่ได้รับการแก้ไขปัญหา เมื่อปีพ.ศ. 2551 ได้มีผู้ใหญ่บ้านคนใหม่เข้ามารับตำแหน่งในพื้นที่หมู่บ้านหนองห่ายเข้ามาสานต่อ

ในการดำเนินการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการบุกรุกพื้นที่ป่า โดยมีการอาศัยความร่วมมือกับองค์กรส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ อย่างองค์การบริหารส่วนตำบลช่วงเปาเข้ามามีส่วนร่วมช่วยในการทำหน้าที่ประสานงานกับผู้นำชุมชนและชาวบ้าน นอกจากนี้ ยังมีการดึงภาคส่วนต่างๆ ได้แก่ หน่วยงานรัฐบาลและเอกชน โรงเรียน วัด ในการสร้างความร่วมมือและอนุรักษ์ป่าไม้และต้นน้ำให้อุดมสมบูรณ์ เข้ามาร่วมดำเนินกิจกรรมภายใต้ต้นนวัตกรรมโครงการโครงการบริหารจัดการป่าชุมชน หมู่บ้านหนองห้าย ผ่านกิจกรรมการปลูกป่า การสร้างฝาย และการบวชป่าในพื้นที่สำหรับการดูแลป่าชุมชนมีทั้งคนในชุมชนและคณะกรรมการดูแลป่าไม้ร่วมกัน คณะกรรมการจะมีหน้าที่ในการสำรวจป่า การตรวจสอบการกระทำความผิดภายในพื้นที่ป่า การคอยเฝ้าระวังการเกิดไฟป่า เป็นต้น (ประธานป่าชุมชนหมู่บ้านหนองห้าย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 16 พฤศจิกายน 2560) ทำให้ในปัจจุบันชุมชนหนองห้ายได้คืนผืนป่าที่เกิดจากการบุกรุกพื้นที่ป่าของชาวบ้าน และมีการขยายอาณาเขตพื้นที่การดูแลป่าด้วยชุมชนเป็นจำนวน 800 ไร่ ผลของการขอพื้นที่ป่าไม้เพิ่มยังเป็นตัวสะท้อนให้เห็นว่า หน่วยงานในพื้นที่อย่างองค์การบริหารส่วนตำบลช่วงเปา ผู้นำชุมชน และชาวบ้านในพื้นที่มีการตระหนักถึงการทำงานร่วมกันและเล็งเห็นถึงประโยชน์และผลที่จะได้จากการใช้ป่าผืนเดียวกันจนก่อให้เกิดความยั่งยืนในการบริหารการจัดการป่าชุมชน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

(1) เพื่อศึกษากระบวนการสร้างคุณค่าสาธารณะในนวัตกรรมโครงการการบริหารจัดการป่าชุมชนหมู่บ้านหนองห้าย ตำบลช่วงเปา อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

(2) เพื่อศึกษาบทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการสร้างคุณค่าสาธารณะของนวัตกรรมโครงการการบริหารจัดการป่าชุมชนหมู่บ้านหนองห้าย ตำบลช่วงเปา อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

3. แนวคิดที่ใช้ศึกษา

การศึกษางานวิจัยเรื่อง กระบวนการสร้างคุณค่าสาธารณะของนวัตกรรมโครงการบริหารจัดการป่าชุมชน หมู่บ้านหนองห้าย องค์การบริหารส่วนตำบลช่วงเปา อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่มีการปรับประยุกต์ใช้แนวคิดทฤษฎีและรูปแบบของการสร้างคุณค่าและการร่วมสร้างคุณค่ามาจัดทำเป็นกรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษากระบวนการสร้างคุณค่าสาธารณะ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างคุณค่าสาธารณะ

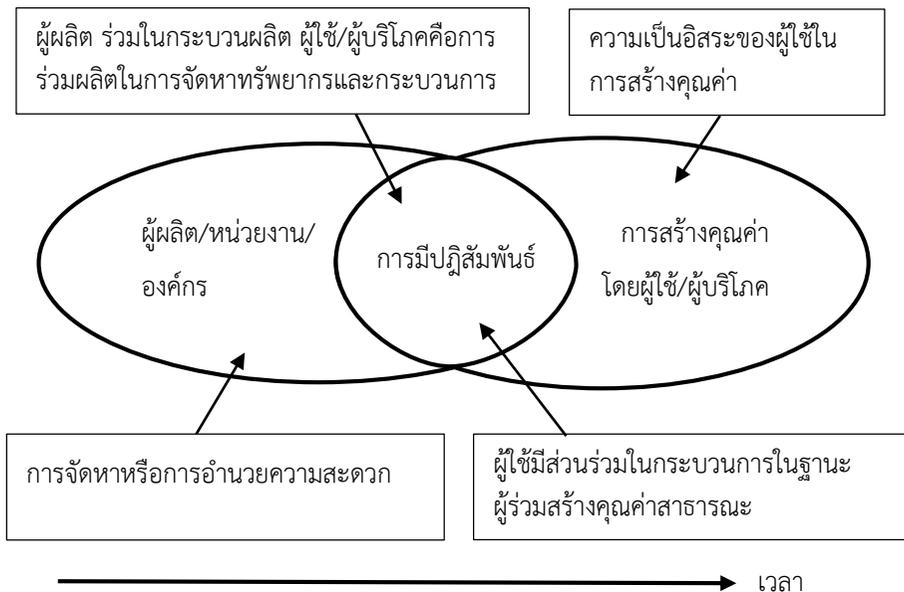
Skalen, Karlsson, Engen, and Magnusson (2017) ระบุว่า การสร้างคุณค่าสาธารณะ จะเกิดขึ้นได้ต้องผ่านการบูรณาการทรัพยากรทั้งในรูปแบบที่เป็นรูปธรรมและไม่เป็นรูปธรรม ซึ่งต้องอาศัยบทบาทของขององค์กร/ภาครัฐ กล่าวคือ การสนับสนุนและช่วยเหลือผู้ใช้ในการตัดสินใจที่จะสร้างคุณค่าร่วมกัน

Farr (2015) ให้คำนิยามว่า การสร้างคุณค่าสาธารณะ คือการที่ผู้ใช้บริการนำทรัพยากรที่ตนเองมีอยู่เข้าสู่กระบวนการร่วมสร้างของคุณค่า โดยให้เห็นถึงเกิดความสำคัญในเชิงปฏิบัติ จนนำไปสู่การส่งมอบบริการสาธารณะ

โดยสรุป การสร้างคุณค่าสาธารณะ หมายถึง การบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานและผู้รับบริการในการผลิตสินค้าและบริการโดยหน่วยงานหรือองค์กรที่เป็นผู้ผลิตสินค้าและบริการมีหน้าที่ในการกำกับดูแลกระบวนการผลิตในระหว่างการผลิตมีปฏิสัมพันธ์กับผู้บริโภคหรือผู้ใช้ประโยชน์จากสินค้าหรือบริการ ทั้งนี้ หน่วยงานอาจเข้าร่วมเป็นผู้ผลิตในสินค้าและบริการที่ผลิตขึ้นมา สามารถเป็นปัจจัยหรือผลลัพธ์เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จได้

3.2 รูปแบบการสร้างคุณค่าจากการใช้ (Value-in-Use Creation Model)

แผนภาพที่ 1 รูปแบบการสร้างคุณค่าจากการใช้ (Value-in-Use Creation Model)



ที่มา: Gronroos (2011)

ทั้งนี้ ในส่วนของกระบวนการบูรณาการทรัพยากรการร่วมสร้างคุณค่ามีความแตกต่างดังต่อไปนี้ 1) การจัดหาหรือการอำนวยความสะดวกในการสร้างคุณค่าของหน่วยงานผู้ให้บริการ 2) ผู้ใช้ และองค์การความร่วมมือในการร่วมสร้างคุณค่า 3) ผู้ใช้เป็นผู้กำหนดการสร้างคุณค่า ทั้งนี้ การร่วมผลิตจึงถูกเชื่อมโยงมาจากการปฏิสัมพันธ์โดยตรงระหว่างผู้ใช้และหน่วยงานผู้ให้บริการ/องค์กร (Gronroos, 2018 อ้างถึงใน Gronroos and Voima, 2013) ทั้งนี้ สามารถอธิบายออกมาเป็นตามแผนภาพได้ดังต่อไปนี้

3.3 แนวคิดการร่วมสร้างคุณค่า

3.3.1 ความหมาย/คำนิยามในการร่วมสร้างคุณค่า

ทั้งนี้ แนวคิดด้านการร่วมสร้างคุณค่าถูกอ้างอิงมาจากสองแนวคิดคือ แนวคิดเชิงตรรกะด้านสินค้า (Goods-Dominant Logic) และแนวคิดเชิงตรรกะด้านบริการ (Service-Dominant Logic) Adam Smith (1776 อ้างถึงใน Vargo, Maglio, & Akaka, 2008) ระบุว่าคุณค่าและการสร้างคุณค่า เป็นการมุ่งสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและเรียนรู้ถึงการแลกเปลี่ยนทางการตลาด สำหรับคำจำกัดความคำว่า “คุณค่า” มีข้อสังเกตหลักที่แตกต่างกันคือ ความหมายที่บางครั้งอาจแสดงออกถึงประโยชน์ของวัตถุบางอย่างและบางครั้งอาจแสดงถึงอำนาจในการซื้อสินค้าซึ่งอาจเรียกว่า การใช้งานในคุณค่า และการแลกเปลี่ยนในคุณค่า

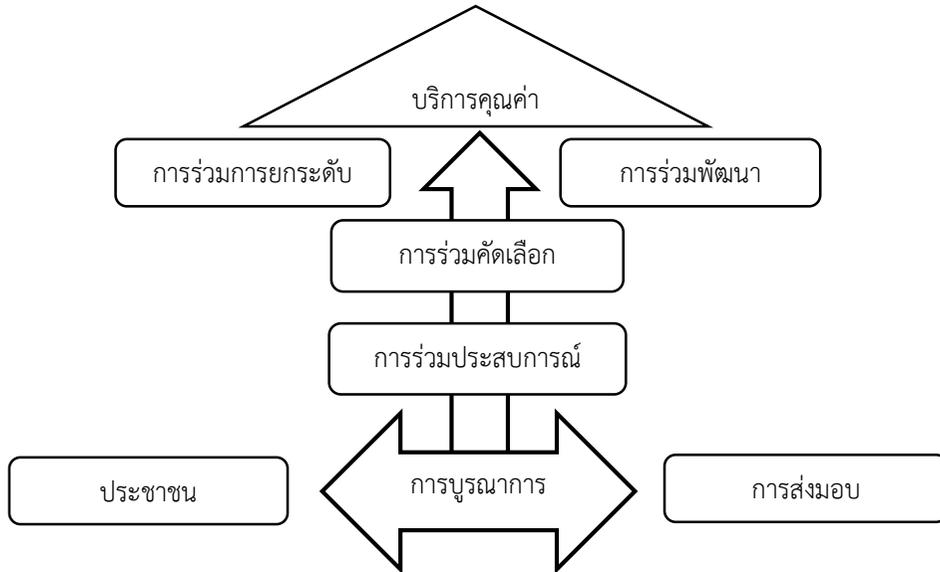
สำหรับแนวความคิด (Service-Dominant Logic: S-D) Lusch and Vargo (2006 อ้างถึงใน Vargo, Maglio, & Akaka, 2008) ระบุว่า มีลักษณะสำคัญสำหรับกระบวนการสร้างคุณค่า (Value-Creating Process) ที่เกี่ยวข้องกับผู้บริโภคในฐานะผู้ร่วมสร้างคุณค่า นอกจากนี้ การร่วมสร้างคุณค่ายังเป็นการสร้างความพึงพอใจให้กับผู้บริโภคในการปรับปรุงขั้นตอนการระบุนความต้องการและความต้องการของลูกค้า การร่วมสร้างคุณค่าแสดงให้เห็นว่า “จะไม่เกิดคุณค่าจนกว่าจะมีการใช้ ประสบการณ์และการรับรู้มีความสำคัญต่อการกำหนดคุณค่า” ทั้งนี้ บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานในการสร้างคุณค่า คือการส่งมอบคุณค่าและจัดหาบริการเป็นตัวกลางสำหรับกระบวนการร่วมสร้างคุณค่า

Romero and Molina (2011) ระบุว่า กระบวนการขององค์การสำหรับการร่วมสร้างสินค้า บริการและความชำนาญ (ประสบการณ์) ในความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับการสร้างโดยผู้ใช้และการบริการยังรวมไปถึงทุนทางปัญญาและการแลกเปลี่ยนความคุ้มค่า สิ่งที่ได้รับจริงจากการร่วมผลิต (Co-production), การร่วมพัฒนา (Co-development), การร่วมออกแบบ (Co-designed), การร่วมบริการ (Co-serviced) และ/หรือการร่วมกระบวนการ (Co-processed) ลูกค้าไม่ได้เป็นผู้รับอย่างเดียวสำหรับสินค้าและบริการแต่ยังเป็นผู้ร่วมสร้าง

โดยสรุป การร่วมสร้างคุณค่า คือ การบูรณาการของทรัพยากร โดยอาศัยทักษะหรือประสบการณ์ของผู้ผลิตสินค้าและประชาชนผู้รับบริการเข้ามาร่วมผลิตสินค้าและบริการ ทั้งนี้ได้มีความร่วมมือกันในการคิดสร้างสรรค์สินค้าและบริการโดยประชาชนจะเป็นผู้กำหนดคุณค่าของสินค้าและบริการ

3.3.2 รูปแบบของการร่วมสร้างคุณค่า

แผนภาพที่ 2 รูปแบบการร่วมสร้างคุณค่า (Value Co-creation)



ที่มา: Hidayati and Novani (2015)

สำหรับการกำหนดรูปแบบของการร่วมสร้างคุณค่า (Value Co-creation) ทั้งนี้ Gabrun และ Kijima (อ้างถึงใน Hidayati & Novani, 2015) กำหนดจาก 4 ขั้นตอน หรือ 4 กระบวนการจากแนวคิดการร่วมสร้างคุณค่า โดยมีพื้นฐานแนวคิดของรูปแบบบนความร่วมมือระหว่างผู้ให้บริการและผู้รับบริการ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่สร้างและกระบวนการทางสังคม

ทั้งนี้ Hidayati and Novani (2015) ได้มีการระบุว่า ขั้นตอนที่ 1 การร่วมประสบการณ์ (Co-experience) เป็นการรับความคิดเห็นจากผู้ให้บริการ เพื่อทราบความต้องการและลดช่องว่างระหว่างผู้ให้บริการและผู้รับบริการ ความคิดเห็นและประสบการณ์ของผู้รับบริการจะทำให้สร้างการแก้ไขปัญหาหรือความต้องการของผู้รับบริการให้เป็นที่รับรู้ต่อผู้ให้บริการ นอกจากนี้ ยังเป็นการร่วมประสบการณ์ซึ่งเป็นขั้นแรกในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในด้านของความคิด ประสบการณ์ของผู้ให้บริการและผู้รับบริการ เพื่อให้สินค้าและ

บริการมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ จากการศึกษาในประเด็นการร่วมประสบการณ์ Battarbee (2003) ได้ระบุว่า เป็นการผสมผสานระหว่างประสบการณ์ที่เคยเกิดขึ้นกับการใช้หรือรับบริการ อาจถ่ายทอดออกมาได้ในรูปแบบของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลระหว่างผู้จัดทำบริการ และผู้ใช้บริการ ขั้นตอนที่ 2 การร่วมคัดเลือก (Co-define) เป็นการให้ความเข้าใจของผู้ใช้บริการและผู้รับบริการเรียนรู้เกี่ยวกับความต้องการและความสามารถซึ่งกันและกันเพื่อการร่วมกำหนดรูปแบบหรือแนวทางในการดำเนินการเพื่อควมมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงานร่วมกัน ขั้นตอนที่ 3 การร่วมยกระดับ (Co-elevation) เป็นขั้นตอนที่มุ่งเน้นกระบวนการให้บริการของผู้ให้บริการ ซึ่งจะสามารถยกระดับจากความรู้ของส่วนบุคคลจนนำไปสู่การบริการที่มีคุณภาพทางสังคมที่ดีขึ้น และขั้นตอนที่ 4 การร่วมพัฒนา (Co-development) เป็นการมุ่งเน้นในบริการที่ถูกจัดทำขึ้นร่วมกับผู้รับบริการ โดยให้ผู้รับบริการเป็นผู้ประเมินการบริการ เพื่อให้ผู้บริการได้เรียนรู้ผลจากประเมิน แล้วนำกลับมาพัฒนาร่วมกับผู้รับบริการ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ ซึ่งเป็นกลไกหมุนเวียนการยกระดับการบริการและค่านิยมทางสังคม

3.4 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดป่าชุมชน

สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับป่าชุมชน กรมป่าไม้ (2558) ระบุว่าป่าชุมชน หมายถึง ป่าหรือที่ดินสิ่งอื่นใด ซึ่งกรมป่าไม้ได้อนุมัติให้เป็นโครงการป่าชุมชนตามแนวทางของกรมป่าไม้ ภายใต้กฎหมาย กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องโดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับเจ้าหน้าที่ของกรมป่าไม้ในการควบคุม ดูแล รักษา และบำรุงป่าไม้ เพื่อให้ป่าเกิดความยั่งยืน ชุมชนได้รับประโยชน์ ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติป่าชุมชน มาตรา 3 มีการระบุถึงป่าชุมชนว่าหมายถึง ป่านอกเขตอนุรักษ์ พื้นที่อื่นของรัฐที่ได้รับอนุมัติให้จัดตั้งเป็นป่าชุมชน

ทั้งนี้ โกมล แพรกทอง (2537 อ้างถึงใน กิตติศักดิ์ ชลศิริ, 2556) ได้ระบุความหมายของป่าชุมชนไว้ว่าเป็นกระบวนการจัดการป่าชุมชนจากประชาชนในชุมชน ซึ่งเป็นผู้ได้ประโยชน์จากป่า และเป็นผู้กำหนดแผนเพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของชุมชน โดยเฉพาะผลประโยชน์ที่ได้รับอย่างสม่ำเสมอของประชาชนที่มีการพึงพิงพื้นที่ป่า โดยให้สอดคล้องกับขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อ สภาพเศรษฐกิจและนิเวศวิทยา

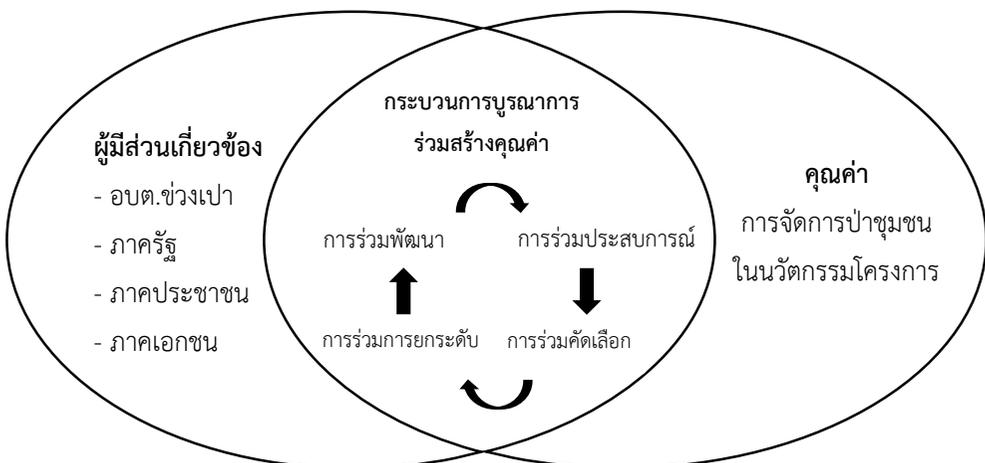
จากการระบุค่านิยมความหมายของทั้งหน่วยงานที่ดูแลเกี่ยวกับป่าไม้และนักวิชาการผู้ศึกษาเกี่ยวกับป่าชุมชน ผู้เขียนจึงสามารถสรุปความหมายในเชิงกว้างของป่าชุมชนได้ว่า เป็นรูปแบบการใช้พื้นที่โดยมีผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกันอนุรักษ์ รักษา หวงแหนไม่ให้ผู้ใดเข้าไปทำลายโดยการสร้างกฎระเบียบ ทั้งนี้ ยังอาศัยความร่วมมือในทุกภาคส่วนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการรักษาพื้นที่นี้ให้เกิดประโยชน์ สำหรับพื้นที่หนองห่ายได้มีการจัดการพื้นที่

ป่าชุมชน ในช่วงแรกชาวบ้านไม่ให้ความร่วมมือกับกลุ่มแกนนำในพื้นที่เนื่องจากชาวบ้านเห็นว่ารายได้จากการหาของป่าจะเกิดผลกระทบต่อตัวเอง แม้ว่าทรัพยากรป่าไม้จะลดลง ชาวบ้านยังมีการแผ้วถางต่อ จนมาถึงผู้นำชุดใหม่ที่มีการสานต่อการแก้ไขปัญหาเรื่องป่าชุมชน โดยอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วนและการดำเนินงานที่มีรูปแบบการดำเนินงานจนเป็นที่ไว้วางใจแก่ชาวบ้าน จึงทำให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมเนื่องจากเห็นผลลัพธ์ที่กลุ่มแกนนำในพื้นที่ได้ลงมือปฏิบัติ ทั้งนี้ รูปแบบของการดำเนินงานที่อาศัยความเชื่อ วัฒนธรรมและประเพณี ยังคงมีการนำใช้ในพื้นที่ป่าเพื่อเป็นกุศโลบายในการให้ชาวบ้านเข้ามาร่วมอนุรักษ์ได้อีกช่องทางหนึ่งของพื้นที่ป่าชุมชนบ้านหนองห้าย

4. กรอบแนวคิด

จากการศึกษาและทบทวนวรรณกรรมในเรื่องของการสร้างคุณค่าสาธารณะและการร่วมสร้างคุณค่าสาธารณะ ผู้วิจัยได้มีการประยุกต์ใช้รูปแบบของรูปแบบการสร้างคุณค่าจากการใช้ (Value-in-Use Creation Model) ของ Gronroos (2011) และรูปแบบการร่วมสร้างคุณค่า (Value Co-creaton) ของ Hidayati and Novani (2015) มาจัดทำเป็นกรอบแนวคิดที่ใช้ศึกษานวัตกรรมโครงการบริหารจัดการป่าชุมชนหมู่บ้านหนองห้าย โดยในส่วนของกรอบแนวคิดจะประกอบไปด้วยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล ช่วงเปา ภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคเอกชน นำมาสู่การบูรณาการร่วมกันผ่านกระบวนการร่วมสร้างคุณค่า 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การร่วมประสบการณ์ 2) การคัดเลือก 3) การร่วมยกระดับ และ 4) การร่วมพัฒนา นำมาสู่คุณค่าที่ได้จากการร่วมกันดำเนินการในพื้นที่

แผนภาพที่ 3 กรอบแนวคิด



5. ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีการวิเคราะห์ของงานวิจัย ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชน คนในชุมชน รวมไปถึงหน่วยงานราชการ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสร้างคุณค่าสาธารณะในนวัตกรรมโครงการบริหารจัดการป่าชุมชนหมู่บ้านหนองห้าย

5.1 กลุ่มเป้าหมาย

ในการศึกษาผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักโดยวิธีการบอกต่อ (Snowball Sampling) ซึ่งคัดเลือกจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกันนวัตกรรมโครงการป่าชุมชนบ้านหนองห้าย ได้แก่ ผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในโครงการ โดยรวมแล้วมีจำนวนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งหมด 30 คน ดังต่อไปนี้

5.1.1 ผู้บริหารหน่วยงานองค์การบริหารส่วนตำบล และปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 2 คน

5.1.2 เจ้าหน้าที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกันนวัตกรรมและการดำเนินการขององค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 3 คน

5.1.3 ผู้นำชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องหมู่ 1 จำนวน 1 คน

5.1.4 ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่ไม่ใช่ผู้บริหารองค์กรส่วนตำบลและผู้นำชุมชน เช่น โรงเรียนวัด และ หน่วยงานภาคเอกรัฐและเอกชน จำนวน 4 คน

5.1.5 ภาคประชาชนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในโครงการนวัตกรรมหมู่ที่ 1 จำนวน 5 คน

5.1.6 คณะกรรมการป่าชุมชนในโครงการนวัตกรรม 1 คณะทำงาน มีจำนวน 15 คน

5.2 เครื่องมือวิจัย

5.2.1 การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Document Study)

5.2.2 การศึกษาจากการใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview)

5.2.3 การศึกษาโดยการสังเกตการณ์ (Observation) แบบไม่มีส่วนร่วม

5.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

5.3.1 การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Document Study) เป็นการศึกษาการทบทวนวรรณกรรมจากหนังสือ เอกสาร วารสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ ยังมีเอกสารทางการวิจัย ได้แก่ รายงานการวิจัย คู่มือ วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ บทสัมภาษณ์ เอกสาร

โครงการที่เกี่ยวข้องกับป่าชุมชน เอกสารวิชาการออนไลน์ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรม การและการบริหารจัดการป่าชุมชน

5.3.2 การศึกษาจากการใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) โดย ทำการเก็บข้อมูล รวบรวมข้อมูลจากโครงการนวัตกรรมการบริหารจัดการป่าชุมชนบ้าน หนองห่าย ขององค์การบริหารส่วนตำบลช่วงเปา อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ แล้วนำมา สร้างแบบสอบถามและคำถาม โดยใช้ลักษณะการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเพื่อเก็บข้อมูล กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการนวัตกรรม

5.3.3 การศึกษาโดยการสังเกตการณ์ (Observation) เก็บรวบรวมข้อมูลด้วย การเข้าไปสังเกตการณ์ในการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรมโครงการบริหารจัดการ ป่าชุมชนหมู่บ้านหนองห่าย ได้แก่ 1) การเข้าร่วมสังเกตการณ์ประชุมของกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับ โครงการนวัตกรรม 2) การเข้าร่วมการดำเนินกิจกรรมภายในป่าชุมชน 3) การเข้าไปเดิน สสำรวจแนวฝายชะลอน้ำและพื้นที่ป่า ทั้งนี้ การเข้าร่วมดำเนินการในแต่ละขั้นใช้วิธีการสังเกต แบบไม่มีส่วนร่วมเพื่อสร้างความเข้าใจในนวัตกรรมโครงการและกิจกรรมความร่วมมือในการ ดำเนินการในพื้นที่ป่าชุมชน

6. ผลการศึกษางานวิจัย

นวัตกรรมป่าชุมชนหมู่บ้านหนองห่าย เริ่มขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2537 เกิดจากสภาพปัญหาภัย แล้ง อันเนื่องมาจากการบุกรุกพื้นที่เพื่อทำการเกษตร จึงทำให้ผู้ใหญ่บ้านทองใบ หลวงคณะได้ รวบรวมกลุ่มผู้นำชุมชนเพื่ออนุรักษ์พื้นที่ป่าโดยการปลูกป่าซ่อมแซมและกั้นอาณาเขตพื้นที่ เพื่อไม่ให้เกิดการบุกรุก โดยการดำเนินงานของกลุ่มแกนนำในพื้นที่มีการนำแนวคิดการจัดการ พื้นที่ป่าเข้ามาใช้ในการดำเนินการเพื่อป้องกันไม่ให้อาณาเขตพื้นที่ป่า มีการจัดตั้ง คณะกรรมการป่าชุมชนโดยไม่ผ่านการคัดเลือกจากประชาชนในพื้นที่รูปแบบการดำเนินงาน เป็นรูปแบบเดียวกับที่กรมป่าไม้กำหนด การขอจัดตั้งพื้นที่ป่าชุมชนในขณะนั้นเป็นไปตามที่ กรมป่าไม้กำหนด และมีชาวบ้านเข้าร่วมดำเนินการบ้างแต่ก็ยังมีบางส่วนที่ไม่เข้าร่วมในการ อนุรักษ์พื้นที่ป่าในพื้นที่ป่าไม้ ในเวลาต่อมาได้มีการจัดตั้งโรงพยาบาลในพื้นที่ตำบลช่วงเปา ทำให้ชาวบ้าน บุกรุกพื้นที่ป่าอีกครั้งเพื่อนำไม้ไปเผาถ่านและใช้พื้นที่ป่าเพื่อปลูกไผ่ยาสูบ ความรุนแรงของ การบุกรุกพื้นที่ป่ามีความรุนแรงมากกว่าครั้งแรก ถึงแม้ว่าผู้ใหญ่บ้านทองใบจะพยายามพูดคุย เพื่อทำความเข้าใจกับชาวบ้านแต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ ประกอบกับมีการแบ่งเขตพื้นที่การ ปกครองในหมู่ที่ 1 บ้านหนองห่ายออกเป็นอีกหนึ่งหมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 13 บ้านหนองห่ายสามัคคี

ซึ่งทำให้พื้นที่ป่าชุมชนที่มีการกั้นเขตไว้แต่เดิมในหมู่ที่ 1 ถูกแบ่งออกมาอยู่ในพื้นที่ หมู่ที่ 13 ซึ่งทำให้การขอความร่วมมือจากชาวบ้านเป็นไปได้ยากมากขึ้น

ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่ายังคงไม่ได้รับการแก้ไข เนื่องจากป่าเป็นแหล่งสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนประกอบการการแยกอาณาเขตของหมู่บ้านหนองห่ายจึงเป็นอุปสรรคในการแก้ไขปัญหาในการบุกรุกพื้นที่ป่าหมู่บ้านหนองห่าย จนกระทั่งผู้ใหญ่บ้านทองใบ หลวงคณะ หมตวาระลง ในปี พ.ศ. 2551 ผู้ใหญ่บ้านจรัล คำวงศ์ษา ได้ขึ้นมารับตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านคนใหม่ ในหมู่บ้านหนองห่ายหมู่ที่ 1 และได้เข้ามาสานต่อในการแก้ไขปัญหาพื้นที่ป่าที่ถูกบุกรุก พื้นที่ป่าชุมชนและพื้นที่ป่าอุทยาน โดยในการดำเนินงานของกลุ่มแกนนำใหม่ได้มีการประสานขอความร่วมมือการดำเนินการไปยังหน่วยงานในพื้นที่ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นและมีการดึงภาคส่วนประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานในพื้นที่ป่าชุมชนจนนำมาสู่การเกิดนวัตกรรมป่าชุมชนบ้านหนองห่ายที่มีการพัฒนาโดย 4 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การร่วมประสบการณ์ (Co-experience) คือ การแลกเปลี่ยน เรียนรู้ ข้อมูลระหว่างผู้จัดทำบริการ และผู้ใช้บริการ เพื่อนำไปปรับปรุงบริการที่จะเกิดขึ้น จากการศึกษาในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านหนองห่ายพบว่าการดำเนินการในพื้นที่ผ่าน 3 แนวทางดังต่อไปนี้

(1) การทบทวนปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่า จากสภาพปัญหาการบุกรุกพื้นที่และปัญหา ความรุนแรงของการตัดไม้ในเขตพื้นที่ป่าชุมชนและการบุกรุกเข้าอาณาเขตพื้นที่อุทยาน แห่งชาติ เพื่อแก้ไขกับสิ่งที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ทางกลุ่มแกนนำซึ่งประกอบไปด้วย ผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้านในหมู่ที่ 1 บ้านหนองห่ายได้ทำการปรึกษาหารือร่วมกันในสภาพ ปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ โดยได้เข้ามาดำเนินการประชุมหารือเพื่อขอความร่วมมือกับ ชาวบ้านในหมู่ที่ 1 บ้านหนองห่ายในเรื่องของบุกรุกและทำลายพื้นที่ป่าไม้ในพื้นที่ป่าชุมชนและ ป่าบริเวณใกล้เคียง

สำหรับการดำเนินการของผู้ใหญ่บ้านจรัล คำวงศ์ษาและกลุ่มคณะกรรมการหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 บ้านหนองห่ายได้มีการจัดประชุมชนโดยใช้การประชุมหมู่บ้านในพื้นที่หมู่ที่ 1 บ้าน หนองห่ายในการประชุมหรือทบทวนสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ป่า ทั้งนี้ ในการประชุม ทางกลุ่มของผู้ใหญ่บ้านได้มีการเปิดหัวข้อในการพูดคุยในเรื่องของผลกระทบจากการไม่มีพื้นที่ ป่าและต้นไม้อยู่ 2 ประเด็นหลักดังต่อไปนี้ คือ 1) การเกิดวิกฤติภัยแล้งและการเกิดอุทกภัย จนทำให้บ้านเรือนและไร่นาของชาวบ้านเสียหาย และ 2) การลดลงของทรัพยากรป่าไม้ จนทำให้เกิดการสูญเสียรายได้ให้กับคนในพื้นที่ นอกจากนี้ ยังมีการแย่งชิงทรัพยากรภายใน พื้นที่ป่ากับชาวบ้านทั้งในและนอกพื้นที่ชุมชน จากประเด็นปัญหาที่กลุ่มแกนนำได้นำเข้ามา พูดคุยเพื่อทบทวนปัญหาที่เกิดขึ้นจึงทำให้มีชาวบ้านบางส่วนตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น เนื่องจากได้รับผลกระทบโดยตรงกับตนเอง จึงนำมาสู่การประชุมร่วมกันในครั้งที่สองเพื่อหา

สาเหตุของการเกิดปัญหาที่แท้จริงในพื้นที่ ด้วยวิธีการระดมความคิดเห็นของชาวบ้าน ผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้านทำให้ทราบสาเหตุหลักของการบุกรุกพื้นที่ป่าคือ ชาวบ้านต้องการพื้นที่ดินทำกินเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ตนเอง

(2) การแลกเปลี่ยนข้อมูลและประสบการณ์การบุกรุกพื้นที่ป่า โดยมีกลุ่มแกนนำในพื้นที่ ได้จัดการประชุมหารือร่วมกับชาวบ้านในพื้นที่เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลประสบการณ์ และเรียนรู้ซึ่งกันและกันในการประชุมชาวบ้าน ผลจากการทบทวนปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ จนนำมาสู่การร่วมหาสาเหตุของการบุกรุกพื้นที่ป่าที่แท้จริงในพื้นที่ทางกลุ่มแกนนำในพื้นที่ จึงได้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลเพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นโดยทางผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านมีการจัดการประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับการบุกรุก และการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าผ่านการประชุมหมู่บ้านภายในพื้นที่หมู่ที่ 1 บ้านหนองห่าย โดยมีการเปิดโอกาสให้ชาวบ้านในพื้นที่ได้ร่วมแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนข้อมูล ที่ชาวบ้านเคยทำภายในพื้นที่ป่า จากการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของชาวบ้าน ที่ร่วมกับกลุ่มผู้นำชุมชนทำให้ทราบว่าสาเหตุที่ชาวบ้านกล้าเข้าบุกรุกพื้นที่ป่า เนื่องจากแนวอาณาเขตของป่ามีความไม่ชัดเจนทำให้ง่ายต่อการบุกรุกพื้นที่ ผนวกกับความต้องการที่ดินเพื่อสร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัวจึงจำเป็นต้องบุกรุกพื้นที่ ส่วนเหตุที่กล้านำพรรณไม้ในพื้นที่ออกมาจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้นั้นเนื่องจากการเข้าใช้พื้นที่ป่าไม่ได้มีกฎกติกาหรือข้อบังคับใดที่จะไม่ให้ชาวบ้านนำพรรณไม้ออกมาสร้างรายได้ ชาวบ้านจึงเห็นว่าเมื่อไม่ได้มีกฎหรือข้อบังคับใดที่จะไม่สามารถนำพรรณไม้หรือการตัดไม้และป่าไม้ไม่มีเจ้าของเป็นของใครคนใดคนหนึ่งจึงทำให้เข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าเพื่อการสร้างรายได้

(3) ข้อตกลงร่วมกันเพื่อไม่ให้เกิดการบุกรุกพื้นที่ป่า เนื่องจากการจัดทำข้อตกลงในช่วงแรกเป็นการประกาศใช้ภายในพื้นที่หมู่ที่ 1 บ้านหนองห่ายจึงทำให้ชาวบ้านนอกพื้นที่เข้ามาทำการบุกรุกพื้นที่และลักลอบตัดไม้ในเขตพื้นที่ป่า จึงทำให้กลุ่มแกนนำมีการจัดประชุมหารือร่วมกับชาวบ้านในพื้นที่หมู่ที่ 1 และได้มีการเชิญกลุ่มกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ข้างเคียง เข้ามาร่วมรับรู้ในกฎกติกาการใช้พื้นที่ป่าชุมชนหมู่บ้านหนองห่าย และได้ขอความร่วมมือให้กลุ่มผู้นำในพื้นที่ข้างเคียงไปประชาสัมพันธ์ถึงกฎกติกาการใช้พื้นที่ป่าชุมชนหมู่ที่ 1 บ้านหนองห่าย ทั้งนี้ ข้อตกลงในการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าชุมชนร่วมกันซึ่งมีกติกาทั้งหมด 7 ข้อ คือ 1) ห้ามตัดไม้บุกรุกป่าชุมชนโดยเด็ดขาด ถ้าผู้ใดบุกรุก จะถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย 2) ห้ามผู้ที่เข้าบริเวณป่าชุมชนนำพรรณไม้ ผักหวาน พืชสมุนไพร หรือพรรณไม้ต่างๆ ออกจากป่าชุมชนโดยเด็ดขาด ถ้าคณะกรรมการป่าชุมชนหรือชาวบ้านพบเห็น จะถูกปรับ 3,000 บาท ต่อพันธุ์ไม้ 1 ชนิด และว่ากล่าวตักเตือน 3) ถ้าพบเห็นการกระทำผิด 2 ครั้ง จะถูกปรับและดำเนินคดีต่อไป 4) ถ้าราษฎรภายในหมู่บ้านต้องการใช้ไม้ ต้องขออนุญาตจากคณะกรรมการ

ป่าชุมชนก่อน แล้วพิจารณาตามความเหมาะสม 5) ห้ามนำรถบรรทุก (ตั้งแต่ 4 ล้อขึ้นไป) เข้าไปในบริเวณป่าชุมชนเพื่อเป็นการป้องกันการลักลอบการตัดและขนย้ายต้นไม้ 6) ห้ามกระทำการใดๆ เช่น การเผาป่า การทิ้งก้นบุหรี่ ที่ก่อให้เกิดไฟป่า และ 7) ห้ามกระทำการใดที่เป็นการบุกรุก และยึดครองพื้นที่ป่าชุมชน

สามารถสรุปได้ว่าในขั้นตอนของการร่วมประสบการณ์ในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านหนองห้าย จะมีขั้นตอนในการดำเนินการทั้งหมด 3 ขั้นตอนหลัก คือ 1) การทบทวนสภาพปัญหาในพื้นที่ป่า 2) การแลกเปลี่ยนข้อมูลและประสบการณ์การบุกรุกพื้นที่ป่า และ 3) การทำข้อตกลงร่วมกันเพื่อไม่ให้เกิดการบุกรุกพื้นที่ป่า ในผลการศึกษาตามที่ได้วิจัยได้เสนอไว้ข้างต้นนั้นจะพบว่าผู้ที่เข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนการดำเนินการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ป่าชุมชน ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้นำชุมชนในพื้นที่หมู่ที่ 1 เข้ามาเป็นแกนหลักในการดำเนินการตั้งแต่การสร้างความตระหนักรู้ในเรื่องของผลกระทบจากการไม่มีต้นไม้ในพื้นที่และได้ดึงภาคประชาชนที่เป็นผู้รับผลประโยชน์จากการใช้พื้นที่ป่าชุมชนเข้ามาร่วมในการดำเนินการในพื้นที่ผ่านการระดมความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน และนำมาใช้เป็นข้อมูลในการดำเนินแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ และ 2) กลุ่มชาวบ้านหมู่ที่ 1 บ้านหนองห้าย ที่มีความตระหนักรู้ถึงสภาพปัญหาที่ได้รับผลกระทบโดยตรงเข้ามาร่วมดำเนินการกับกลุ่มแกนนำในพื้นที่ โดยการให้ข้อมูลและร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการบุกรุกพื้นที่ป่าและความต้องการในการสร้างรายได้ให้ตนเองจึงนำมาสู่ความต้องการที่จะดำเนินการแก้ไขปัญหาพร้อมกับผู้นำในท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดรูปแบบการทำงานร่วมกัน (Co-defined) คือ การร่วมกันกำหนดรูปแบบการทำงานในการบริหารจัดการป่าชุมชน เพื่อสร้างควมมีเสถียรภาพในการบริหารจัดการป่าชุมชนภายในพื้นที่จึงนำไปสู่การร่วมกันกำหนดรูปแบบของการทำงานร่วมกันภายในพื้นที่ป่าชุมชน จากการศึกษาภายในพื้นที่พบว่าในอดีตป่าชุมชนบ้านหนองห้ายที่ยังไม่ได้แยกหมู่บ้านมีการดำเนินการในลักษณะของการจัดการป่าชุมชนแล้วหนึ่งครั้ง แต่ด้วยสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่จึงทำให้การจัดการป่าชุมชนครั้งนั้นไม่ประสบความสำเร็จเนื่องจากไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่ ประกอบกับการดำเนินการจัดตั้งป่าชุมชนในอดีตเป็นการดำเนินการแบบเบ็ดเสร็จ กล่าวคือ ดำเนินการตามรูปแบบของกรมป่าไม้ มีการกั้นอาณาเขตป่าชุมชน และการจัดตั้งคณะกรรมการป่าชุมชน ทำให้ประชาชนพื้นที่ไม่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการประชาชนในพื้นที่รับรู้ถึงแค่ปัญหาแต่ไม่ได้ตระหนักถึงผลกระทบของปัญหาและการเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินการ

ทั้งนี้ ในการสานต่อการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านหนองห้ายของกลุ่มผู้นำใหม่ มีแนวความคิดว่าจะต้องมีการดึงประชาชนในพื้นที่บ้านหนองห้ายเข้ามามีส่วนร่วม

และมาเป็นส่วนหนึ่งในการตระหนักรู้ถึงสภาพปัญหาและเป็นส่วนหนึ่งของการดูแลพื้นที่ป่าไม้ หลังจากการหาข้อตกลงร่วมกันในการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนยังไม่มีผู้ที่จะมาดำเนินการในการควบคุมดูแลป่าอย่างชัดเจน ทางกลุ่มแกนนำจึงได้มีการจัดประชุมหารือร่วมกับชาวบ้าน ผ่านการประชุมเพื่อค้นหาผู้ที่จะมาทำหน้าที่ในการบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านหนองห้าย โดยการดำเนินการของกลุ่มแกนนำในพื้นที่มีแนวทางในการดำเนินการจัดการป่าชุมชน ดังต่อไปนี้

(1) การกำหนดบทบาท หน้าที่ของสมาชิกในเครือข่ายป่าชุมชน โดยรูปแบบของบทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการป่าชุมชนมีการกำหนดมาจากกรมป่าไม้ในเรื่องของการจัดตั้งป่าชุมชน ที่จำเป็นต้องมีราษฎรเข้ามาในพื้นที่เพื่อเข้ามาช่วยทำหน้าที่จัดการป่าชุมชนร่วมกับเจ้าหน้าที่ โดยมีข้อกำหนดว่าป่าชุมชนแต่ละที่จะต้องมีกลุ่มประชาชนในพื้นที่เข้ามาเป็นแกนหลักในการบริหารจัดการตามความเหมาะสมในพื้นที่ที่ได้มีการระบุไว้ว่าพื้นที่ที่จะเข้าร่วมโครงการป่าชุมชนมีการกำหนดบทบาทของคณะกรรมการ 1 คณะไว้ดังนี้ 1) ประธานกรรมการป่าชุมชน 2) รองประธานกรรมการ 3) กรรมการป่าชุมชน 4) เลขานุการในคณะกรรมการป่าชุมชน ทั้งนี้ คณะกรรมการ 1 คณะจะต้องประกอบไปด้วยชาวบ้านในพื้นที่จำนวน 15 คน

(2) ค้นหาสมาชิกที่จะดำเนินงานในป่าชุมชน โดยมีวิธีการดำเนินงานในขั้นตอนนี้คือ ทางกลุ่มแกนนำในพื้นที่มีการดำเนินการประชุมร่วมกับชาวบ้าน โดยเปิดโอกาสให้ชาวบ้านคัดเลือกด้วยวิธีการเสนอชื่อผู้ที่จะเข้ามาเป็นตัวแทนในการจัดการบริหารป่าชุมชน ทั้งนี้ ภายหลังจากการเสนอชื่อของชาวบ้านในพื้นที่ทางแกนนำจะมีการถามความคิดเห็นกับผู้ที่ถูกเสนอชื่อว่ามีความสะดวกในการเข้ามารับตำแหน่งหรือเข้าร่วมเป็นแกนหลักในการดำเนินการในพื้นที่ป่าชุมชนหรือไม่ หากผู้ใดไม่พร้อมก็จะไม่มีการบังคับ เนื่องจากการเข้ามาเป็นคณะกรรมการป่าชุมชนจำเป็นต้องเสียสละเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมและเงื่อนไขของการเข้าร่วมดำเนินงานคือผู้ที่ได้รับเสนอชื่อและคัดเลือกมาเป็นคณะกรรมการป่าชุมชนจะไม่มีเงินเดือนประจำตำแหน่ง ภายหลังจากคัดเลือกจะมีการแต่งตั้งตัวแทนเป็นคณะกรรมการป่าชุมชน นอกจากนี้ ยังมีการประกาศให้ประชาชนและหน่วยงานในพื้นที่ทราบและรับรู้

(3) การร่วมกันวางเป้าหมายในการดำเนินงานในป่าชุมชน ระหว่างคณะกรรมการป่าชุมชนที่ร่วมกับชาวบ้าน กลุ่มแกนนำในพื้นที่ โดยการประชุมหารือแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อวางเป้าหมายในการทำงานร่วมกัน ผ่านการลงความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและเป้าหมายที่วางไว้คือ การอนุรักษ์ฟื้นฟู เป็นแหล่งอาหารและสร้างรายได้ให้กับชุมชน สำหรับการลงความเห็นในเรื่องเป้าหมายที่ต้องเป็นการอนุรักษ์พื้นที่นั้นเป็นผลจากการที่ป่าไม้ถูกทำลายและบุกรุกพื้นที่เป็นจำนวนมากจึงทำให้มีการลงความเห็นกันว่าควรมีการอนุรักษ์และฟื้นฟูก่อนเมื่อป่าไม้อุดมสมบูรณ์ดังเดิมจึงจะเป็นแหล่งอาหาร และแหล่งสร้างรายได้ให้แก่ผู้ใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนต่อไป จากขั้นตอนนี้จะเห็นได้ว่าพื้นที่ป่าชุมชนหมู่บ้าน

หนองห่ายได้มีการค้นหาสมาชิกเพื่อที่จะมาดำเนินการปฏิบัติงานภายในป่าชุมชนหนองห่าย โดยขั้นตอนของการคัดเลือกตัวแทนประชาชนในพื้นที่ขึ้นมาจัดตั้งเป็นคณะกรรมการป่าชุมชน นอกจากนี้ ภายหลังจากการตั้งคณะกรรมการป่าชุมชนยังมีการร่วมกันดำเนินการวางแผนเป้าหมายเพื่อการดำเนินการภายในป่าชุมชน แต่ละกระบวนการมีการดึงภาคประชาชนเข้าร่วมในการดำเนินต่างๆ และมีการดึงภาคส่วนอื่นเข้ามาบูรณาการทำงานร่วมกัน

บทบาทที่สำคัญในการดำเนินการวางรูปแบบการทำงานร่วมกันในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านหนองห่าย คือกลุ่มแกนนำในพื้นที่ โดยมีการดำเนินการ คือ การจัดประชุมชี้แจงในการร่วมกันกำหนดบทบาทและหน้าที่ นอกจากนี้ ยังมีการร่วมกันค้นหาสมาชิกเครือข่ายป่าชุมชนและร่วมกันกำหนดเป้าหมายในการดำเนินการในพื้นที่ป่าชุมชน นอกจากนี้ ชาวบ้านในพื้นที่หมู่ที่ 1 ยังเข้ามามีบทบาทในการร่วมดำเนินการร่วมกับกลุ่มแกนนำในการค้นหาสมาชิกเครือข่ายและร่วมกันวางแผนเป้าหมายในการดำเนินการในพื้นที่ป่าชุมชน

ขั้นตอนที่ 3 การกำหนดทางเลือกในการดำเนินการร่วมกัน (Co-elevation) คือ ขั้นตอนที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้เข้ามาร่วมระดมความคิดเห็นและร่วมกันกำหนดแนวทางและทางเลือกในการดำเนินการเพื่อปรับไปสู่ความต้องการของผู้รับประโยชน์ เพื่อนำไปสู่เชิงปฏิบัติจากการศึกษาพบว่าในพื้นที่ป่าชุมชนหมู่บ้านหนองห่ายมีการร่วมกันกำหนดทางเลือกในการดำเนินการ ดังต่อไปนี้

(1) การรวบรวมทางเลือกในการดำเนินการอนุรักษ์และฟื้นฟู โดยมีการจัดการประชุมเพื่อเสนอความคิดเห็นในการหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาในที่ประชุมประกอบไปด้วย กำหนดคณะกรรมการป่าชุมชน และชาวบ้านในพื้นที่หมู่ที่ 1 บ้านหนองห่าย ทั้งนี้ จากการประชุมได้มีการเสนอแนวทางของการดำเนินการขึ้นมา ทั้งหมด 3 แนวทาง คือ (ก)การฟื้นฟูป่า (ข)การอนุรักษ์ป่า และ (ค)การสร้างรายได้และแหล่งอาหารให้แก่ชุมชน

(2) การวิเคราะห์และจัดลำดับทางเลือกในการดำเนินการอนุรักษ์และฟื้นฟู ผลจากการจัดประชุมระหว่างชาวบ้าน คณะกรรมการป่าชุมชน แกนนำ ได้ร่วมการวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาที่ต้องแก้ไขเร่งด่วนคือ การสร้างระบบนิเวศให้กลับมาดังเดิมและเป็นแหล่งต้นน้ำ จึงมีการระดมความคิดเห็นและเลือกแนวทางในการแก้ไขปัญหา อันดับหนึ่งที่เลือกขึ้นมาแก้ไขปัญหาคือ แนวทางในการฟื้นฟู เนื่องจากสภาพพื้นที่ป่าโดนบุกรุกทำลายเป็นจำนวนมาก ควรฟื้นฟูให้สภาพป่ากลับคืนมาก่อน อันดับที่สองที่เลือกขึ้นมาได้แก่ แนวทางการอนุรักษ์สืบเนื่องจากปัญหาของการลักลอบตัดไม้เพื่อไปใช้ประโยชน์ทั้งในด้านสร้างรายได้และประโยชน์ส่วนตัวโดยไม่คำนึงถึงผลที่จะตามมาจึงทำให้มีการลงความคิดเห็นกันในพื้นที่ว่า ถ้าไม่รีบเร่งอนุรักษ์พรรณไม้ที่พรรณไม้ก็จะสูญพันธุ์ในที่สุด จากสองแนวทางในการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ผู้นำชุมชนร่วมกับคณะกรรมการป่าชุมชน ชาวบ้านในพื้นที่หมู่ที่ 1 บ้านหนองห่าย

ได้ร่วมกันวางแนวทางของกิจกรรมสำหรับ 2 แนวทางไว้ดังต่อไปนี้ 1) กิจกรรมการปลูกป่าฟื้นฟู 2) กิจกรรมสร้างฝาย และ 3) กิจกรรมการบวชป่า

(3) การตัดสินใจเลือกกิจกรรมที่เหมาะสมในการดำเนินการอนุรักษ์และฟื้นฟูผลกระทบที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่จนนำมาสู่การตัดสินใจนำกิจกรรมไปปฏิบัติ ซึ่งชาวบ้านและกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ดำเนินการระดมความคิดเห็นเพื่อตัดสินใจเลือกดำเนินกิจกรรมที่จะใช้แก้ไขปัญหาในพื้นที่ ซึ่งกิจกรรมที่เลือกขึ้นมาดำเนินการเป็นอันดับที่หนึ่งได้แก่ กิจกรรมการปลูกป่า เนื่องจากป่าบ้านหนองห้วยถูกทำลายลงจนทำให้ระบบนิเวศเสื่อมโทรมลงอย่างมาก ในที่ประชุมจึงคิดเห็นว่าการที่จะทำให้ป่ากลับมาเป็นดังเดิมควรมีการปลูกป่าเพื่อนำพาระบบนิเวศคืนมา เพื่อลดปัญหาและผลกระทบจากการไม่มีต้นไม้พื้นที่ กิจกรรมอันดับที่สอง คือ กิจกรรมฝายชะลอน้ำ ด้วยปัญหาภัยแล้งที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ส่งผลกระทบต่อทั้งชาวบ้านในด้านของการใช้น้ำอุปโภคบริโภคและการเกษตรที่มีสวนติดกับแนวเขตป่าชุมชน ทำให้ไม่มีน้ำในการทำเกษตร ต้นไม้ภายในสวนเสียหายและยืนต้นตายในที่สุด ทางคณะกรรมการป่าชุมชนจึงเสนอกิจกรรมสร้างฝายเพื่อชะลอความชุ่มชื้นภายในพื้นที่ป่าชุมชนเพื่อให้มีแหล่งน้ำใช้ให้แก่ชาวบ้านและชาวสวน และอันดับที่สาม กิจกรรมการบวชป่าและสืบชะตาป่าชุมชน ด้วยบริบทภายในพื้นที่และความเชื่อเกี่ยวกับแนวทางของศาสนาทางกลุ่มแกนนำ คณะกรรมการป่าชุมชนและชาวบ้านจึงตัดสินใจเลือกกิจกรรมนี้เป็นลำดับสุดท้ายเนื่องจากสองแนวทางแรกเป็นการดำเนินการที่เป็นการรบกวนป่าไม้ซึ่งคนในชุมชนมีความเชื่อว่าอาจจะไปรบกวนสิ่งที่ไม่เห็นภายในพื้นที่ป่า การนำพิธีศาสนาในเรื่องของการทำบุญเข้ามาเพื่อเป็นแนวทางให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามาร่วมดำเนินกิจกรรม จากการศึกษาภายในขั้นตอนของการกำหนดทางเลือกในการดำเนินการร่วมกัน พบว่าบทบาทที่สำคัญในการเข้ามาดำเนินการ ได้แก่ คณะกรรมการป่าชุมชนที่คอยเข้ามาประสานงานเสนอแนวความคิดและจัดการประชุมในการหาแนวทางเลือก ส่วนบทบาทที่เข้ามาสนับสนุนในการหาแนวทางเลือกในการดำเนินการ คือ ชุมชนที่มาร่วมการแสดงความคิดเห็นในแนวทางการแก้ไขปัญหาในพื้นที่

ขั้นตอนที่ 4 การดำเนินกิจกรรมการพัฒนาร่วมกัน (Co-development) คือ ขั้นตอนของการร่วมกันพัฒนากิจกรรม ทั้งนี้ การร่วมพัฒนากิจกรรมมักเป็นการเกิดขึ้นภายใต้การดำเนินการ โดยผู้ให้บริการจะเป็นผู้ประเมินส่งต่อออกมาเป็นข้อคิดเห็นจากการใช้บริการแล้วนำมาพัฒนาร่วมกันพัฒนา มีการดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) ดำเนินกิจการกิจกรรมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชน พบว่ามีขั้นตอนในการดำเนินงานในกิจกรรมที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์และฟื้นฟู คือ มีการเรียกประชุมส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อชี้แจงการดำเนินงานแต่ละกิจกรรมที่จะปฏิบัติ ส่วนภาคประชาชนทำการประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสาย จดหมายประกาศผ่านกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เพื่อประชาสัมพันธ์ให้กลุ่มชาวบ้านเข้า

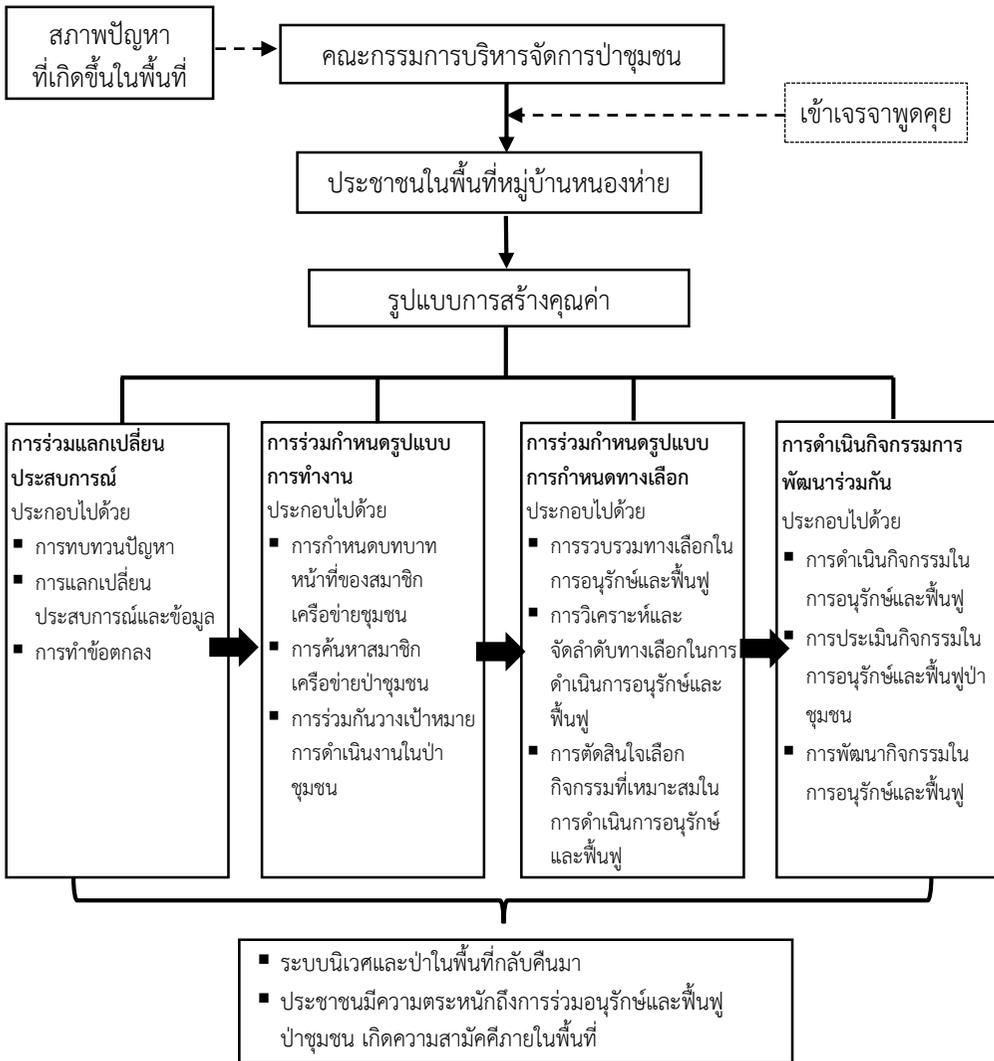
มาร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นตามเวลาที่กำหนด นอกจากนี้ ในการดำเนินงานในพื้นที่ป่าชุมชน ยังมีการสนับสนุนงบประมาณ น้ำดื่ม และวัสดุอุปกรณ์ในการปรุงอาหารใช้เลี้ยงชาวบ้านในพื้นที่ โดยได้รับการสนับสนุนจากภาคเอกชนในพื้นที่ โดยกิจกรรมที่ดำเนินการเป็นอันดับที่หนึ่ง คือ การปลูกป่า โดยกิจกรรมที่หนึ่งจะเริ่มจากคณะกรรมการป่าชุมชนและชาวบ้านในพื้นที่หมู่ที่ 1 บ้านหนองห้ายเข้าจัดเตรียมสถานที่เป้าหมายในการปลูกป่าก่อนถึงวันดำเนินงานจริง และจัดเตรียมกล้าไม้เพื่อให้ผู้ร่วมงานได้ทำการปลูกป่า ส่วนกิจกรรมอันดับที่สอง คือ การสร้างฝายชะลอน้ำ ทางกลุ่มคณะกรรมการป่าชุมชน ชาวบ้าน คณะนักเรียนจากโรงเรียนบ้านห้วยน้ำดิบ และโรงเรียนปากทางท่าลี่ได้เข้าดำเนินการจัดแผ้วถางบริเวณลำห้วยที่จะทำการปลูกสร้างฝายที่กำหนด และมีการจัดเตรียมอุปกรณ์ในการสร้างฝายชะลอน้ำ กลุ่มนักเรียนและชาวบ้านจะทำหน้าที่ในการขนทราย ก้อนหิน บริเวณลำห้วยมากองไว้เพื่อเป็นวัสดุในการใช้สร้างฝาย นอกจากนี้ ชาวบ้านและคณะกรรมการป่าชุมชนบางส่วนจะดำเนินการวางโครงเหล็กเพื่อหล่อฝายน้ำไว้ก่อนถึงวันดำเนินการจริง และกิจกรรมอันดับที่สาม การบวชป่าและสืบชะตาป่าชุมชน เป็นกิจกรรมร่วมทำบุญของชาวบ้านในพื้นที่บ้านหนองห้าย โดยก่อนวันดำเนินกิจกรรม ชาวบ้านและคณะกรรมการป่าชุมชนจะร่วมกันทำปะรำพิธีเพื่อใช้ประกอบพิธีทางศาสนา มีการจัดเตรียมสายสิญจ์ จีวรเก่า ขันน้ำมนต์ และอาสนสำหรับพระสงฆ์ใช้ในการทำพิธี ส่วนในวันดำเนินงานจริงจะมีผู้มาเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมพิธีทางสงฆ์และร่วมกันใช้ผ้าจีวรที่ทำการปลูกเสกภายในพิธีตัดแบ่งแล้วนำไปมัดต้นไม้ที่อยู่ในพื้นที่เป้าหมายในการอนุรักษ์

(2) ประเมินกิจกรรมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชน สำหรับวิธีการประเมินผลกิจกรรมภายในพื้นที่ป่าชุมชนหมู่บ้านหนองห้ายจะส่งออกมาในรูปแบบของข้อคิดเห็นของผู้ใช้ประโยชน์และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับป่าชุมชน โดยจะทำการประเมินจากผลของกิจกรรมที่ทำขึ้นในแต่ละปีเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมในปีถัดไป เช่น กิจกรรมทำฝายชะลอน้ำในพื้นที่ โดยทางคณะกรรมการป่าชุมชนการสำรวจและประเมินฝายที่สร้างในพื้นที่ เพื่อนำมาวางแผนในการกำหนดพื้นที่ในการสร้างและการจัดสรรงบประมาณที่จะใช้ดำเนินงานในพื้นที่ นอกจากนี้ จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการบริหารจัดการป่าชุมชนหมู่บ้านหนองห้าย ยังมีการประเมินในลักษณะของประโยชน์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ป่าโดยการจัดการประเมินโดยองค์การบริหารส่วนตำบลช่วงเปา ที่มีหลักเกณฑ์การประเมินจาก 1) การมีส่วนร่วมในการร่วมกิจกรรม ผลจากการประเมินพบว่า ประชาชนในพื้นที่หมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 13 มาเข้าร่วมดำเนินการในทุกหลังคาเรือน 2) การลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ผลจากการมีป่าชุมชน พบว่า ค่าใช้จ่ายครัวเรือนลดลง หนี้สินภาคครัวเรือนลดลง 100 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 24.57 และสามารถสร้างรายได้ให้ภาคครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้นจำนวน 90 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 22.11 และ 3) สำหรับรายได้ของประชาชนที่ได้นั้นเกิดจากอาชีพเก็บของป่าและนำผลิตภัณฑ์จากป่า

ออกมาขายให้กับคนทั้งภายในและภายนอกพื้นที่ นอกจากแหล่งรายได้ของคนในพื้นที่ยังเป็นแหล่งศึกษาตามธรรมชาติให้ผู้ที่สนใจในการเดินศึกษาธรรมชาติ นักเรียน นักศึกษาเข้ามาศึกษาพรรณไม้ในพื้นที่ป่าชุมชน

(3) พัฒนากิจกรรมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชนจากเครือข่าย ด้วยความสำเร็จของการดำเนินการในพื้นที่ป่าชุมชนที่เกิดความร่วมมือของชาวบ้านในชุมชน ตั้งแต่การร่วมรับรู้ การร่วมให้ข้อมูล การร่วมคิด ร่วมวางแผน ทดลองการตัดสินใจ จึงเป็นผลให้หลายหน่วยงานในพื้นที่เข้ามาส่งเสริมความรู้ในด้านต่างๆ เกี่ยวกับป่าชุมชน จนนำมาสู่การดำเนินกิจกรรมที่ร่วมกับการดำเนินการกับเครือข่าย ได้แก่ กิจกรรมการป้องกันไฟป่า โดยมีเจ้าหน้าที่จากกรมป่าไม้เข้ามาดำเนินการอบรมให้ความรู้กับคณะกรรมการป่าชุมชนและชาวบ้าน ส่วนกิจกรรมต่อมาที่มีเครือข่ายในการสนับสนุนในการพัฒนากิจกรรมการดำเนินการในพื้นที่ ได้แก่ กิจกรรมป่าสร้างรายได้ ซึ่งเป็นกิจกรรมความร่วมมือระหว่างคณะกรรมการป่าชุมชนชาวบ้านในพื้นที่หมู่ที่ 1 บ้านหนองห่าย และกรมป่าไม้ โดยกิจกรรมนี้ได้มีการเข้ามาให้ความรู้จากเจ้าหน้าที่กรมป่าไม้และแนวทางในการปฏิบัติกิจกรรมในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านหนองห่าย ปัจจุบันในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านหนองห่ายมีการร่วมกันดำเนินการปลูกป่าตามรูปแบบสร้างป่าสร้างรายได้ มีการปลูกพันธุ์ไม้ที่สามารถสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านในชุมชน เช่น ต้นผักหวาน, ต้นมะกอก, ต้นพริก, ต้นกาแฟ เป็นต้น จากการร่วมกันดำเนินการในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านหนองห่ายจะนำมาสู่ผลสำเร็จในการดึงระบบนิเวศในพื้นที่กลับคืนมา การสร้างรายได้ให้กับคนในพื้นที่เป็นผลมาจากความร่วมมือของกลุ่มแกนนำ ประชาชนในพื้นที่มีความตระหนักรู้ในสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่ จึงนำมาสู่ความร่วมมือในการหาแนวทางการแก้ไขปัญหาด้วยชุมชน นอกจากนี้ ความสำเร็จในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านหนองห่ายยังเกิดจากความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน โดยการสนับสนุนเงินทุน อาหาร และงบประมาณในการดำเนินกิจกรรม ทั้งนี้ ยังมีการสนับสนุนด้านแรงงาน และองค์ความรู้ในการบริหารจัดการพื้นที่ป่าจนนำมาสู่รูปแบบการดำเนินงานในการบริหารจัดการพื้นที่ป่าชุมชนบ้านหนองห่าย สามารถสรุปได้เป็นแผนภาพได้ดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ 4 โครงสร้างและกระบวนการบริหารจัดการคณะกรรมการป่าชุมชนบ้านหนองห้าย



7. อภิปรายผลการศึกษา

จากผลการศึกษาของนวัตกรรมโครงการป่าชุมชนหมู่บ้านหนองห่าย ผู้วิจัยได้อภิปรายผลโดยใช้แนวคิดทฤษฎีที่ทำการศึกษาจากการทบทวนวรรณกรรมซึ่งเอกสารที่ใช้ประกอบไปด้วยหนังสือ บทความ งานวิจัย ตำรา เอกสารโครงการนวัตกรรมผนวกกับข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในพื้นที่ด้วยแนวทางของการไขปัญหาของกลุ่มแกนนำในพื้นที่และประชาชนในพื้นที่ นำมาสู่การแก้ไขปัญหาเชิงนวัตกรรมโดยที่ กิริติ ยศยิ่งยง (2552) ซึ่งระบุว่า นวัตกรรมเป็นกระบวนการสร้างสรรค์ คิดค้น พัฒนา สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง และมีการเผยแพร่สู่ชุมชน ในลักษณะเป็นของใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อน หรือของเก่าที่มีอยู่เดิมแต่ได้รับการปรับปรุงเสริมแต่งพัฒนาขึ้นมาใหม่ สำหรับในกรณีศึกษาจะเห็นได้ว่า การจัดการป่าชุมชนในรูปแบบเดิมที่เปิดโอกาสให้ประชาชนใช้พื้นที่ป่าได้แบบเสรีทำให้เกิดปัญหาการรุกพื้นที่ป่าและภัยแล้ง ทางแกนนำจึงได้กำหนดวิธีการจัดการป่าชุมชนในรูปแบบใหม่ โดยการสร้างความตระหนักให้กับชาวบ้านในพื้นที่จากการไม่มีพื้นที่ป่าและร่วมมือกับชาวบ้านดำเนินกิจกรรมการฟื้นฟูพื้นที่ป่าที่โดนทำลาย แต่ยังไม่ประสบความสำเร็จจึงมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบเป็นการจัดตั้งป่าชุมชนโดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการป่าชุมชนจากชุดบริหารหมู่บ้านและกันอาณาเขตพื้นที่ระหว่างป่ากับพื้นที่ดินทำกินของชาวบ้าน ทั้งนี้ ในการจัดรูปแบบใหม่ก็ไม่ประสบความสำเร็จเนื่องจากในขณะนั้นได้มีกิจกรรมการซื้อขายใบยาสูบและถ่านไม้ใช้บ่มยา เพื่อดำเนินการปลูกใบยาและตัดต้นไม้เพื่อนำไปเผาถ่านส่งขายโรงบ่มยาจึงทำให้ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าและการตัดต้นไม้ และในขณะเดียวกันด้วยจำนวนประชากรในพื้นที่บ้านหนองห่ายมากขึ้นยังเป็นปัญหาในการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อเป็นที่ดินทำกิน ทั้งนี้ อีกหนึ่งปัญหาที่ยากต่อการควบคุมการบุกรุกพื้นที่ป่า คือ การแยกหมู่บ้านหนองห่ายออกเป็นสองหมู่บ้านทำให้อาณาเขตป่าที่อยู่ในหมู่บ้านเดียวกันถูกแบ่งออกเป็นสองหมู่บ้านจึงทำให้ปัญหายังคงแก้ไขในพื้นที่บ้านหนองห่ายจนผู้นำคนเดิมหมดวาระลง และในช่วงเวลาต่อมาผู้นำในพื้นที่เข้ามาในการสานต่อในการจัดทำพื้นที่ป่าชุมชนและมีแนวทางในการดำเนินการโดยอาศัยความร่วมมือขอประชาชนในพื้นที่ในการแก้ไขปัญหาผ่านการเข้าร่วมดำเนินการในการคิดค้นแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่กล่าวคือ ทางแกนนำในพื้นที่ที่มีความตระหนักทราบถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนให้กับประชาชนในพื้นที่หมู่บ้านหนองห่าย นอกจากนี้ ยังนำประชาชนเข้าร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาการร่วมคัดเลือก การบูรณาการทำงาน การนำไปปฏิบัติและการพัฒนากิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ จากแนวทางในการดำเนินการในพื้นที่ของภาคประชาชนในพื้นที่บ้านหนองห่ายส่งผลเกิดความร่วมมือในพื้นที่และการร่วมกันดูแลพื้นที่ป่าด้วยชาวบ้านในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ ยังมีรูปแบบของการดำเนินการภายในพื้นที่ที่มีลักษณะของการดำเนินการแบบการร่วมผลิต (Co-production) ดังจะเห็นได้ลักษณะของการดำเนินการในการบริหารจัดการของแต่ละขั้นตอน จะมีการนำประชาชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เข้ามาร่วมกันหาแนวทางการแก้ไขปัญหา ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่าการร่วมผลิตเป็นการปฏิบัติงานระหว่างสองฝ่าย ได้แก่ ผู้ให้บริการและผู้รับบริการซึ่งมีความสัมพันธ์หรือปฏิสัมพันธ์ในการร่วมกันสร้างบริการเพื่อความต้องการของผู้รับบริการ โดยมีความสอดคล้องกับค่านิยมของดิน ปรัชญาพุทธ (2542 อ้างถึงใน ปิยากร หวังมหาพร, 2560) ระบุว่า เป็น การกระทำของประชาชนที่มุ่งจะเพิ่มหรือช่วยเหลือการกระทำของประชาชนที่จะมุ่งเพิ่มหรือช่วยเหลือการกระทำของหน่วยงานราชการ ในการส่งมอบบริการ ให้ประชาชนให้ดีขึ้น

ทั้งนี้ จากการเข้าไปศึกษาในพื้นที่ด้วยลักษณะของการนำของกลุ่มแกนนำที่สร้างแรงบันดาลใจและให้กับชาวบ้านในชุมชนนำมาสู่ การสร้างคุณค่าในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านหนองห่าย โดยกลุ่มแกนนำมีการสร้างความตระหนักรู้กับประชาชนที่เข้ามาใช้พื้นที่ผ่านการรับทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้น และการแลกเปลี่ยนข้อมูลของผู้ใช้ประโยชน์จนเกิดการเล็งเห็นถึงความสำคัญในการฟื้นฟูและอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดการสร้างคุณค่าซึ่งมีความสอดคล้องกับ Skalen et al. (2017) ระบุว่า การสร้างคุณค่า จะเกิดขึ้นได้ต้องผ่านการบูรณาการทรัพยากรทั้งในรูปแบบที่เป็นรูปธรรมและไม่เป็นรูปธรรม ซึ่งต้องอาศัยบทบาทขององค์กรภาครัฐ กล่าวคือ การสนับสนุนและช่วยเหลือผู้ใช้ในการตัดสินใจที่จะสร้างคุณค่าร่วมกัน ส่วนสุดท้ายคือรูปแบบของกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ ด้วยลักษณะของกิจกรรมในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านหนองห่ายที่มีการตั้งลักษณะของศาสนาความเชื่อในพื้นที่เข้ามา ร่วมดำเนินการในพื้นที่ มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ จักรพงษ์ พวงงามชื่น, สวิขญา ศุภอุดมฤกษ์ ตรีรัตน์, และนครศร รังควัต (2556) ซึ่งผลการศึกษาก็เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน พบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนผ่านมิติวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อ จะก่อให้เกิดกิจกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรอย่าง ต่อเนื่อง ซึ่งในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านหนองห่ายจะเห็นได้จากการเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินการของกิจกรรมการบวชป่าและสืบชะตาป่าชุมชนที่ผลที่ได้จากการทำกิจกรรมคือ การไม่เข้าไปตัดในพื้นที่ที่มีการผูกผ้าจิวรเป็นการร่วมอนุรักษ์พรรณไม้ภายในพื้นที่ป่าไปด้วย

ทั้งนี้ ด้วยลักษณะของการดำเนินการภายในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านหนองห่ายจึงนำมาสู่ การร่วมดำเนินการกับหลายภาคส่วนในพื้นที่ กลุ่มแกนนำในพื้นที่นับว่าเป็นแกนหลัก ในการขับเคลื่อนในการแก้ไขปัญหาภายในพื้นที่ผ่านความร่วมมือ ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ปรับประยุกต์ รูปแบบของการร่วมสร้างความร่วมมือของ Dunavnet (2017) เพื่อมาใช้เป็นกรอบในการ อภิปรายผลที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ป่าชุมชน 4 ประเด็นดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1 การร่วมประสบการณ์

การมีประสบการณ์ร่วมในการบริหารจัดการป่าชุมชนหมู่บ้านหนองห่ายไม่ได้สร้างเสริมภายในระยะเวลาอันสั้น ทว่าเกิดขึ้นมาได้โดยการมีปฏิสัมพันธ์และแรงบันดาลใจร่วมกัน โดยการร่วมประสบการณ์ในพื้นที่ที่สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ ผู้นำเข้มแข็ง และเครือข่ายชุมชน

(1) ผู้นำเข้มแข็ง จากสภาพปัญหาการลดลงของทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่บ้านหนองห่าย จนเกิดผลกระทบในวงกว้างไม่ว่าจะเป็นการเกิดน้ำท่วมที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อบ้านเรือน การเกิดภัยแล้งจนไม่น้ำใช้ในการอุปโภคและบริโภค สภาพป่าที่เคยอุดมสมบูรณ์กลับกลายเป็นภูเขาหัวโล้นจึงทำให้กลุ่มแกนนำในพื้นที่ซึ่งประกอบไปด้วย ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้าน สำหรับการขับเคลื่อนในการดำเนินงานหลักในการแก้ไขปัญหาภายในพื้นที่ป่ากลุ่มแกนนำมีความมุ่งมั่นในการแก้ไขปัญหา นำมาสู่การร่วมกันหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเมื่อร่วมพูดคุยกันภายในกลุ่มของผู้นำจึงนำไปสู่การเข้าไปพูดคุยกับกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่ในเรื่องของปัญหาที่เกิดขึ้น ด้วยบารมีส่วนบุคคลของผู้ใหญ่บ้าน และสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ทำให้ชาวบ้านในพื้นที่เห็นถึงความสำคัญของป่าไม้ในพื้นที่ จึงเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมในการฟื้นฟูพื้นที่ป่าภายในชุมชน ซึ่งนำไปสู่โอกาสในการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ป่าจนทำให้มีการขอพื้นที่ป่าไว้เพื่อการอนุรักษ์โดยชุมชนเอง

(2) เครือข่ายชุมชน ช่วงหลังจากการหมดวาระลงของผู้ใหญ่บ้านทองใบ ได้เกิดปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าชุมชนจนทำให้สภาพป่าชุมชนที่มีการอนุรักษ์ไว้เกิดความเสื่อมโทรมลงจนนำมาสู่ปัญหาเดิมที่เคยเกิดขึ้นคือ น้ำท่วม ภัยแล้ง ที่ส่งผลกระทบต่อทั้งชุมชนและชาวบ้าน ดังนั้น กลุ่มแกนนำมีแนวคิดในการดึงภาคชาวบ้านเข้ามาร่วมกันแก้ไขปัญหาโดยใช้วิธีการปรึกษาหารือ และทบทวนปัญหาที่เกิดขึ้น ด้วยวิธีสร้างแรงบันดาลใจให้มีความตระหนักรู้ถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจากการกระทำของชาวบ้าน จนทำให้เกิดผลกระทบวงกว้าง และมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันในการแลกเปลี่ยนข้อมูลร่วมกันของกลุ่มแกนนำและกลุ่มชาวบ้านนำมาสู่การเก็บข้อมูลเพื่อนำมาจัดทำข้อตกลงในการใช้พื้นที่ป่าชุมชนที่ตรงต่อความต้องการของชาวบ้าน นอกจากนี้ ยังเป็นโอกาสในการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ร่วมกันของชุมชน

อาจกล่าวได้ว่าการร่วมประสบการณ์ใน 2 ลักษณะมีความเหมือนกันในด้านของความร่วมมือของชาวบ้านที่มีการตระหนักถึงสภาพปัญหาที่เกิดผลกระทบโดยตรงต่อชาวบ้าน จึงนำมาสู่การเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมภายในพื้นที่เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ส่วนความแตกต่างในการร่วมประสบการณ์คือ รูปแบบของร่วมดำเนินงานในพื้นที่ โดยในช่วงแรกไม่ได้มีการดึงภาคประชาชนเข้ามามีส่วนในการคิดหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา แต่ช่วงถัดมามีการดึงภาคประชาชนเข้ามาร่วมคิด ร่วมดำเนินการเพื่อให้ตรงกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ทั้งนี้

บทบาทหลักในการดำเนินการของการร่วมประสบการณ์ในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านหนองห่ายเป็นกลุ่มแกนนำในพื้นที่ซึ่งประกอบไปด้วย ผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านที่เข้ามาเป็นผู้นำในการขับเคลื่อนในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

สำหรับปัจจัยความสำเร็จที่เกิดขึ้นในขั้นตอนของการร่วมประสบการณ์ในยุคของเครือข่ายชุมชนเห็นได้ว่าผู้นำเป็นมีการใช้เครือข่ายพื้นที่ภายในชุมชนโดยมีการใช้วิธีการคือผู้นำใช้วิธีการปรึกษาหารือร่วมกันภายในพื้นที่โดยเน้นให้ชาวบ้านร่วมกันแสดงความคิดเห็นเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาให้ตรงจุดกับที่ประชาชนในพื้นที่ต้องการจึงทำให้มีการแก้ไขปัญหาที่ตรงต่อความต้องการและทราบถึงปัญหาที่แท้จริงที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ ทำให้ประชาชนในพื้นที่มีความตระหนักรู้และมีส่วนร่วมในการจัดการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับ Hidayati and Novani (2015) ที่ระบุไว้ว่า การร่วมประสบการณ์ เป็นการรับความคิดเห็นจากผู้ให้บริการเพื่อทราบความต้องการและลดช่องว่างระหว่างผู้ให้บริการและผู้รับบริการความคิดเห็นและประสบการณ์ของผู้รับบริการจะทำให้สร้างการแก้ไขปัญหาหรือความต้องการของผู้รับบริการให้เป็นที่รับรู้ต่อผู้ให้บริการ

ประเด็นที่ 2 การกำหนดรูปแบบทำงาน

ภายใต้สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านหนองห่ายจึงทำให้เกิดการแก้ไขปัญหาที่เริ่มจากกลุ่มคนในพื้นที่นำมาสู่การร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหาในพื้นที่เนื่องด้วยการจัดทำโครงการป่าชุมชนจำเป็นต้องมีผู้ที่เข้ามาดำเนินการในการเป็นแกนหลักในการบริหารจัดการพื้นที่ และเป็นตัวแทนในการประสานงาน มีอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับในพื้นที่ป่าชุมชน จึงต้องมีรูปแบบการทำงานที่ชัดเจนภายในพื้นที่เพื่อไม่ให้เกิดความสับสน จากการศึกษาในพื้นที่สามารถมีรูปแบบในการทำงานอยู่ 2 ลักษณะดังนี้

(1) การกำหนดรูปแบบการทำงานยุคผู้นำเข้มแข็ง ในการทำงานยุคนี้เป็นการทำงานโดยใช้รูปแบบการทำงานของกรมป่าไม้ในเรื่องการจัดตั้งพื้นที่ป่าชุมชน ทั้งนี้ การค้นหาสมาชิกในการทำงานเป็นไปในลักษณะของการให้ผู้นำและคณะกรรมการหมู่บ้านขึ้นมาเป็นคณะกรรมการป่าชุมชนจึงทำให้รูปแบบของการทำงานมีความคล้ายคลึงกับการบริหารจัดการหมู่บ้าน ทั้งนี้ รูปแบบของการทำงานในช่วงแรกมีเป้าหมายเพื่อการฟื้นฟูพื้นที่ป่าที่เสื่อมโทรมให้กลับมามีความสมบูรณ์ในพื้นที่ป่า กิจกรรมที่เกิดขึ้นจึงถูกคิดเบ็ดเสร็จมาจากการคิดและการทำของกลุ่มแกนนำในพื้นที่แล้วนำมาให้ชาวบ้านในพื้นที่เข้ามาร่วมดำเนินการผ่านการสร้างการตระหนักรู้ในปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่

(2) การกำหนดรูปแบบการทำงานยุคเครือข่ายชุมชน ภายหลังจากการตระหนักถึงสภาพปัญหาภายในพื้นที่ป่าชุมชนของทั้งกลุ่มแกนนำและกลุ่มชาวบ้านจึงมีการร่วมกันกำหนดรูปแบบของการทำงานในการบริหารจัดการพื้นที่ป่าชุมชนโดยรูปแบบของการทำงานมีการ

อาศัยมาจากรูปแบบการทำงานของกรมป่าไม้ที่ว่าด้วยเรื่องการจัดทำโครงการป่าชุมชนที่กำหนดให้สมาชิกในเครือข่ายเข้ามามีบทบาทในการร่วมดำเนินการในพื้นที่ป่าชุมชน ทั้งนี้ในส่วนของการค้นหาสมาชิกป่าชุมชนเกิดจากการร่วมกันคัดเลือกจากชาวบ้านในพื้นที่หมู่บ้านหนองห่าย หมู่ที่ 1 จนนำมาสู่การร่วมกันวางแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นโดยอาศัยข้อมูลที่ได้จากชาวบ้านในพื้นที่ สำหรับการดำเนินการร่วมกันมีการวิเคราะห์ถึงแนวทางของการดำเนินกิจกรรมและการคัดเลือกกิจกรรมที่จะทำก่อนหลังในพื้นที่

จะเห็นได้ว่าการกำหนดรูปแบบการทำงานร่วมกันในการจัดการทั้งของยุคผู้นำเข้มแข็งและยุคของเครือข่ายชุมชนนั้น การกำหนดรูปแบบการทำงานเกิดมาจากแนวคิดพื้นฐานที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ป่าชุมชนโดยอาศัยกรอบการทำงานจากกรมป่าไม้ในประเด็นของรูปแบบการทำงานเพื่อบริหารจัดการพื้นที่ป่าชุมชน แต่ความแตกต่างในประเด็นของการกำหนดรูปแบบการทำงานคือ การนำภาคส่วนประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินงานในพื้นที่ในยุคของผู้นำเข้มแข็งจะมีความเบ็ดเสร็จในการดำเนินกิจกรรมและดำเนินการ แต่ยุคของเครือข่ายมีการอาศัยความร่วมมือจากกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่เข้ามาช่วยคิด วางแนวทางในการแก้ไขปัญหาสำหรับบทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดรูปแบบของการดำเนินงานในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านหนองห่ายจะเป็นกลุ่มแกนนำที่เป็นกำลังการขับเคลื่อนในจัดทำและค้นหาสมาชิกเครือข่ายป่าชุมชน

สำหรับปัจจัยความสำเร็จในการกำหนดรูปแบบในยุคของเครือข่ายชุมชน คือ มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเข้ามาดำเนินการ โดยเฉพาะการคัดเลือกตัวแทนของประชาชนในพื้นที่ขึ้นมาเป็นคณะกรรมการป่าชุมชน นอกจากนั้น การระดมความคิดเห็นของชาวบ้านในพื้นที่เพื่อมาเป็นแนวทางในการกำหนดรูปแบบการดำเนินการในพื้นที่ ซึ่งมีความสอดคล้องกับ ปิติพร ทองจำรุณ (2558) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านหนองห่าย ตำบลช่อเปา อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ โดยผลการศึกษาพบว่า ความรู้ของประชาชนเกี่ยวกับป่าชุมชนจากผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ในระดับมาก สำหรับด้านทัศนคติของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีทัศนคติในระดับที่เห็นด้วยในการร่วมกันอนุรักษ์ นอกจากนี้ ยังพบว่าผลของการศึกษาในส่วนของความร่วมมือในการอนุรักษ์ป่าชุมชนในด้านต่างๆ ทั้ง 4 ด้าน คือ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในด้านการรับผลประโยชน์และการมีส่วนร่วมในด้านการประเมินผลพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในระดับมากที่สุด

ประเด็นที่ 3 การร่วมการพัฒนากิจกรรม

ภายหลังจากการเลือกแนวทางในการดำเนินการในการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ป่าชุมชน และการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมทางคณะกรรมการป่าชุมชนได้มีการจัดการประชุมหารือร่วมกับชาวบ้านในพื้นที่เพื่อลงความคิดเห็นในการปรับปรุงกิจกรรมที่กำลังเกิดขึ้นภายในพื้นที่ป่าชุมชนเพื่อความตรงต่อความต้องการของชาวบ้านในพื้นที่ซึ่งมีการปรับแต่งกิจกรรมในพื้นที่ในเรื่องของกิจกรรมปลูกป่าเพื่อฟื้นฟูพื้นที่ป่าชุมชนจากการร่วมกันเลือกพันธุ์ไม้ยืนต้นเข้ามาปลูกในพื้นที่ป่าชุมชนเพื่อตั้งระบบนิเวศภายในพื้นที่ป่าให้ฟื้นคืนกลับมา เมื่อสภาพของระบบนิเวศและจำนวนต้นไม้มีเพิ่มขึ้นชาวบ้านและคณะกรรมการป่าชุมชนได้ร่วมกันปรับแต่งแนวคิดจากการฟื้นฟูและการอนุรักษ์มาสู่การสร้างป่าสร้างรายได้โดยอาศัยเครือข่ายความร่วมมือจากทางกรมป่าไม้ในการให้ความรู้เรื่องการปลูกพันธุ์ไม้เพื่อสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านภายในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านหนองห้อย ทั้งนี้ ปัจจัยความสำเร็จในการร่วมพัฒนากิจกรรมในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านหนองห้อย คือการทำงานแบบเครือข่ายโดยเป็นการที่เกิดจากการร่วมดำเนินการของประชาชนในพื้นที่โดยอาศัยความต้องการของประชาชนผนวกกับการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานในพื้นที่ในการดำเนินกิจกรรมและมีการนำความรู้ ความเชื่อและประเพณีเข้าในการมีส่วนร่วมดำเนินกิจกรรมในพื้นที่ ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรพิมล ชำรัมย์ (2556) งานวิจัยเป็นการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนในฐานะที่เป็นทรัพยากรวัฒนธรรม กรณีศึกษา: บ้านสามขา หมู่ที่ 6 ตำบลหัวเสือ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง ผลการศึกษาพบว่า การจัดการป่าชุมชนบ้านสามขาเกิดจากการแก้ไขปัญหาอุทกภัยและภัยแล้งของชุมชนที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีชาวบ้านมาปรึกษาหาทางออกและได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนในการสร้างองค์ความรู้และการดำเนินงานตามแผนที่ตกลงร่วมกันสำหรับความสำเร็จที่เป็นรูปธรรมและมีความเกี่ยวเนื่องกันแบบแผนการจัดการ คือการนำเอาวัฒนธรรมประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการป่าชุมชน

สำหรับบทบาทในการดำเนินการร่วมพัฒนากิจกรรมในพื้นที่ซึ่งประกอบไปด้วยกลุ่มคณะกรรมการป่าชุมชน ชาวบ้านในพื้นที่และกรมป่าไม้เข้ามาร่วมบูรณาการร่วมกันในการดำเนินการภายในพื้นที่ป่าชุมชนโดยชาวบ้านและคณะกรรมการป่าชุมชนจะมีบทบาทในการทำงานร่วมกันทั้งในเชิงปฏิบัติงานในพื้นที่และการร่วมกันคิดแนวทางในการปรับแต่งกิจกรรมในพื้นที่ อีกภาคส่วนหนึ่งที่เข้ามามีบทบาทคือ กรมป่าไม้ที่เข้ามาให้แนวทางและความรู้ในเชิงปฏิบัติให้กับคณะกรรมการป่าชุมชนและชาวบ้านในพื้นที่

ประเด็นที่ 4 การร่วมกันส่งมอบ

การดำเนินการร่วมกันภายในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านหนองห้อยระหว่างคณะกรรมการป่าชุมชนและชาวบ้านในพื้นที่มีการร่วมดำเนินการตามแนวทางที่ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติงานกัน

พื้นที่จึงทำให้ปัจจุบันยังมีกิจกรรมที่ร่วมกันดำเนินการในพื้นที่ป่าชุมชนจนทำให้มีการขยายพื้นที่ป่าชุมชนที่ใช้เพื่อการอนุรักษ์โดยชุมชนและมีการเปิดให้ชาวบ้านใกล้เคียงเข้ามาใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าและร่วมกิจกรรม โดยมีการกำกับผ่านกฎกติกาที่กำหนดร่วมกันของชาวบ้านในพื้นที่หมู่ที่ 1 บ้านหนองห่าย ทั้งนี้ สำหรับกฎกติกาเข้าใช้ป่าชุมชนในช่วงแรกที่มีการประกาศใช้ได้มีอุปสรรคในการรับรู้ถึงกฎกติกาของชาวบ้านนอกพื้นที่จึงเกิดการบุกรุกพื้นที่และการลักลอบตัดไม้ในพื้นที่จึงมีการใช้กลุ่มความร่วมมือภายในท้องถิ่นอย่างกลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่เข้ามาร่วมดำเนินการในการรับรู้ถึงกฎกติกาการเข้าใช้พื้นที่ป่าชุมชนบ้านหนองห่ายและขอความร่วมมือให้ไปประกาศประชาสัมพันธ์ให้กับชาวบ้านในพื้นที่กลุ่มกำนันและผู้ใหญ่บ้านกำกับดูแล สำหรับปัจจัยความสำเร็จในด้านของการร่วมส่งเสริมคือประชาชนในพื้นที่มีความตระหนักรู้และร่วมกันดำเนินงานกับกลุ่มคณะกรรมการป่าชุมชนในพื้นที่จนทำให้เกิดความหวงแหนพื้นที่ป่าและคอยเฝ้าระวังการลักลอบตัดไม้ทำลายป่ากันเองประกอบกับการมีคณะกรรมการในการควบคุมและดำเนินการประสานงานไปยังหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน ซึ่งมีความสอดคล้องกับการให้คำนิยามของ Dunavnet (2017) ที่ระบุว่า การร่วมกันส่งเสริมเป็นการส่งต่อความเชื่อมโยงของแนวคิดไปสู่ความเป็นสาธารณะ โดยผ่านการกำกับดูแลโดยผู้ใช้ จะนำไปสู่ประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินงานมากยิ่งขึ้น

บทบาทหลักในการดำเนินการในเรื่องของการร่วมส่งเสริม คือ คณะกรรมการป่าชุมชนที่การดึงภาคส่วนต่างเข้ามาร่วมดำเนินการส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่หมู่บ้านหนองห่ายเกิดความสามัคคี ความหวงแหน การร่วมดำเนินการในกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ป่าชุมชน

8. ข้อเสนอแนะการวิจัย

8.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

(1) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีการเก็บข้อมูลสถิติของผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรม 3 กิจกรรมหลัก เพื่อเป็นข้อมูลเพื่อชี้วัดการเข้าร่วมกิจกรรมความร่วมมือในพื้นที่และเป็นข้อมูลเพื่อการเปรียบเทียบอัตราการเข้าร่วมกิจกรรมของประชาชนของทั้งภายในและภายนอกพื้นที่ นอกจากนี้ ควรมีการเก็บสถิติของจำนวนต้นไม้ที่ได้ทำการปลูกเพื่อเป็นข้อมูลเปรียบเทียบอัตราการปลูกต้นไม้ในพื้นที่

(2) ควรมีการกำหนดเป้าหมายในการดำเนินการของกิจกรรมในป่าชุมชนออกมาในรูปแบบของตัวชี้วัดในการดำเนินการและท้องถิ่นควรเน้นการจัดเก็บในรูปแบบเอกสารที่ใช้ศึกษาและถ่ายทอดได้ในเชิงประจักษ์ให้กับท้องถิ่นหรือผู้ที่สนใจในการศึกษาในพื้นที่ และ

นอกจากนี้ ควรมีการจัดเก็บการประเมินผลแบบเป็นรูปธรรมให้เห็นถึงผลลัพธ์ที่ชัดเจนพื้นที่จะได้นำมาเป็นผลเพื่อไปพัฒนากิจกรรมหรือพัฒนารูปแบบการทำงานในพื้นที่ต่อไป

(3) หน่วยงานในพื้นที่อย่างองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นควรเข้าไปร่วมดำเนินการวางแผนหรือวางแผนแนวทางในการดำเนินการในพื้นที่ป่าชุมชนเพื่อจะได้ทราบถึงสภาพปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นโดยแท้จริงและควรมีการสนับสนุนในด้านการส่งเสริมความรู้ที่ตรงต่อความต้องการของชาวบ้านในพื้นที่ นอกจากนี้ ควรมีการสนับสนุนในการให้ความรู้ในการดำเนินการจัดทำโครงการป่าชุมชนให้หมู่บ้านที่อยู่ในการปกครองเพื่อให้ชาวบ้านในพื้นที่ที่มีความตระหนักในการหวงแหนป่าไม้

(4) หน่วยงานที่รับผิดชอบในการดูแลพื้นที่ป่าควรเข้ามาส่งเสริมความรู้ในเรื่องของสัตว์ป่าในพื้นที่ป่าชุมชนเนื่องจากการปัจจุบันการกลับคืนฟื้นคืนมาของระบบนิเวศภายในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านหนองห่ายทำให้สัตว์ป่าที่มีอยู่ในพื้นที่ลงมาหาอาหารในเขตพื้นที่ป่าชุมชนจนรุกรลามไปสู่การสร้างความสะดวกให้กับชาวสวนลำไยจึงต้องมีการวางยาสัตว์ป่าเพื่อไม่ให้สัตว์กลับเข้ามาทำลายสวน ทั้งนี้ ผู้วิจัยจึงเห็นควรว่าผู้ที่มีความรู้หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรเข้ามาบูรณาการในเรื่องของการแก้ไขปัญหาของชาวบ้านและสัตว์ป่าให้อยู่ร่วมกันได้อย่างไม่เบียดเบียนกัน

8.2 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

(1) ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยความสำเร็จในการบริหารจัดการป่าชุมชน เพื่อทราบถึงองค์ประกอบของความสำเร็จที่นอกเหนือจากความร่วมมือและการตระหนักถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ป่าชุมชน นอกจากนี้ อาจเป็นแนวทางในการปรับประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการป่าชุมชนในพื้นที่อื่นได้อีกต่อไป

(2) ควรมีการศึกษารูปแบบของการพัฒนากิจกรรมภายในพื้นที่ป่าชุมชน เพื่อให้ทราบถึงความเป็นมาของกิจกรรมในพื้นที่ของป่าชุมชนและเปรียบเทียบความเหมือนหรือความแตกต่างในรูปแบบของกิจกรรมในแต่ละกิจกรรมของพื้นที่ป่า นอกจากนี้ ยังจะได้ทราบถึงการมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบกิจกรรมของประชาชน

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กิตติศักดิ์ ชลศิริ. (2556). *สิทธิในการจัดการป่าชุมชนของชุมชนเวียงดั่ง ตำบลเวียง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่* (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กีรติ ยศยิ่งยง. (2552). *องค์กรแห่งนวัตกรรม แนวคิด และกระบวนการ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จักรพงษ์ พวงงามชื่น, สวิชญา ศุภอุดมฤกษ์ ตริรัตน์, และนคเรศ รั้งควัด. (2556). *การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน: กรณีศึกษา บ้านท่าป่าเปา ตำบลท่าปลาตุก อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน* (รายงานการวิจัย). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ปิติพร ทองจำรุณ. (2558). *การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านหนองห้วย ตำบลช่วงเปา อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่* (วิทยาสาสตรมหาบัณฑิต (ส่งเสริมการเกษตร)), มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปิยากร หวังมหาพร. (2560). *รัฐประศาสนศาสตร์ไทย: การจัดการภาครัฐแบบประชารัฐ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรเทพ ศรีธนาธร. (2553). *การจัดการป่าชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน: กลไกการจัดการ การมีส่วนร่วมและความสำเร็จของชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนห้วยแม่หิน จังหวัดลำปาง*. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต), สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พรพิมล ชำรัมย์. (2556). *การจัดการป่าชุมชนในฐานะที่เป็นทรัพยากรวัฒนธรรม กรณีศึกษา: บ้านสามขา หมู่ที่ 6 ตำบลหัวเสือ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศูนย์สารสนเทศ สำนักแผนงานและสารสนเทศกรมป่าไม้. (2560). *สถิติป่าไม้*. สืบค้นเมื่อ 12 ธันวาคม 2560, จาก <http://forestinfo.forest.go.th/Content.aspx?id=1>
- สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2535). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่เจ็ด (พ.ศ. 2535-2539)*. สืบค้นเมื่อ 6 มีนาคม 2561, จาก https://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=3782
- _____. (2555). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบเอ็ด (พ.ศ. 2555-2559)*. สืบค้นเมื่อ 6 มีนาคม 2561, จาก https://www.nesdb.go.th/download/article/article_20160323112431.pdf

องค์การบริหารส่วนตำบลช่วงเปา. (2559). *เอกสารประกอบการประเมินเกณฑ์ชีวิตสำหรับการคัดเลือกองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี*. เชียงใหม่: องค์การบริหารส่วนตำบลช่วงเปา.

_____. (ม.ป.ป.). *ประวัติความเป็นมาองค์การบริหารส่วนตำบลช่วงเปา*. สืบค้นเมื่อ 26 ตุลาคม 2561, จาก <http://www.govesite.com/khuaopaotestworkingwebsite/content.php?cid=20150529143029xeuDLH0>

ภาษาอังกฤษ

Battarbee, K. (2003). *Defining Co-Experience*. Helsinki: University of Art and Design Helsinki.

Dunavnet, D. D. (2017). *Wlive - A New Concept of Public Administration Based on Citizen Co-Creation Mobile Urbanservice*. Retrieve June 26, 2018, from <https://www.slideshare.net/DunavNET/we-live-a-new-concept>

Farr, M. (2015). Co-Production and Value Co-Creation in Outcome-Based Contracting in Public Services. *Public Administration Review*, 18(5), 655-672.

Gronroos, C. (2011). Value Co-creation in Service Logic a Critical Analysis. *Journal Marketing Theory*, 11(3), 280-291.

Gronroos, C., & Paivi, V. (2013). Critical Service Logic: Making Sense of Value Creation and Co-Creation. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 41(2), 133-150.

Hidayati, R., & Novani, S. (2015). A Conceptual Complaint Model for Value Co-Creation Process. *Industrial Engineering and Service Science*, (4), 412-418.

Romero, D., & Molina, A. (2011). Collaborative Networked Organisations and Customer Communities: Value Co-Creation and Co-Innovation in the Networking Era. *Production Planning and Control*, 22(5-6), 447-472.

Skalen, P., Karlsson, J., Engen, M., & Magnusson, P. R. (2017). Understanding Public Service Innovation as Resource Integration and Creation as Value Proposition. *Australian journal of Public Administration*, 77(4), 1-6.

Vargo, S. L., Maglio, P. P. & Akaka, M. A. (2008). On Value and Value Co-Creation: A Service Systems and Service Logic Perspective. *European Management Journal*, 26(3), 145-152.